

**DIAGNOZA POTRZEB I POTENCJAŁU
WSPÓLNOTY SAMORZĄDOWEJ
W ZAKRESIE USŁUG SPOŁECZNYCH
GMINY STARA KISZEWA**

STARA KISZEWA 2025

Spis treści

Wstęp	3
1. Metodologia i przebieg badania.....	4
1.1. Cel badania i problemy badawcze.....	4
1.2. Metody badawcze	4
2. Wprowadzenie do tematyki potrzeb i usług społecznych	6
3. Dokumenty strategiczne w obszarze usług społecznych	10
4. Ogólna charakterystyka sytuacji społecznej Gminy Stara Kiszewa	14
5. Prezentacja wyników badań.....	19
5.1. Wprowadzenie	19
5.2. Usługi wspierania rodziny	23
5.3. Usługi na rzecz osób wymagających wsparcia w codziennym funkcjonowaniu	28
6. Potencjał wspólnoty samorządowej	34
7. Wnioski i rekomendacje	40
Spis tabel i wykresów	44

Wstęp

Podstawę planowania usług społecznych stanowi diagnoza potrzeb i potencjału wspólnoty samorządowej w zakresie usług społecznych. Diagnoza opracowywana jest na podstawie art. 5 ust. 2 *Ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych*, w świetle którego przy opracowywaniu programu usług społecznych gmina bierze pod uwagę diagnozę w zakresie usług społecznych, opracowaną przez centrum. Natomiast zgodnie z art. 21 diagnoza ta opracowywana jest na podstawie wniosków wynikających z rozeznania potrzeb i potencjału wspólnoty, na okres 5-letni i podlega aktualizacji w przypadku istotnej zmiany wniosków wynikających z rozeznania.

Diagnoza powinna zawierać w szczególności informacje dotyczące potrzeb wspólnoty samorządowej w zakresie usług społecznych, a także jednostek organizacyjnych gminy, organizacji pozarządowych i podmiotów, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie oraz osób fizycznych i prawnych wykonujących usługi społeczne na obszarze działania centrum wraz ze wskazaniem wykonywanych przez nie usług. Diagnoza poddawana jest konsultacjom społecznym, następnie przekazywana wójtowi/burmistrzowi oraz radzie gminy. Regulacje ustawowe pozostawiają dość duży zakres swobody co do sposobu przeprowadzenia badania, co wynika z założenia, że gmina powinna w jak największym stopniu bazować na własnych doświadczeniach i praktyce w zakresie realizacji usług i współpracy z innymi podmiotami.

Niniejszy raport stanowi efekt badań społecznych przeprowadzonych w Gminie Stara Kiszewa, ukierunkowanych na zidentyfikowanie potrzeb mieszkańców w zakresie usług społecznych. Dokument składa się z sześciu rozdziałów. W pierwszym przedstawiono metodologię i przebieg badania wraz z charakterystyką osób w nim uczestniczących. W drugim rozdziale zawarto wprowadzenie do tematyki potrzeb społecznych, a w trzecim założenia głównych dokumentów strategicznych gminy w obszarze polityki społecznej. W rozdziale czwartym zaprezentowano ogólną charakterystykę Gminy Stara Kiszewa, a rozdział piąty przedstawia wyniki przeprowadzonych badań z uwzględnieniem analizy danych zastanych oraz wyników badań społecznych. Badania objęły wybrane obszary usług społecznych, zdiagnozowane na podstawie wstępnego rozeznania potrzeb przeprowadzonego z udziałem przedstawicieli lokalnych instytucji i organizacji zaangażowanych w realizację lokalnej polityki społecznej. Rozdział szósty zawiera analizę potencjału wspólnoty samorządowej w obszarze usług społecznych, a w rozdziale siódmym zawarto wnioski i rekomendacje z przeprowadzonych badań.

1. Metodologia i przebieg badania

1.1. Cel badania i problemy badawcze

Diagnoza została przeprowadzona w oparciu o rekomendacje zawarte w broszurze *Diagnoza potrzeb i potencjału społeczności lokalnej w zakresie usług społecznych*, wydanej przez Kancelarię Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w ramach pakietu edukacyjnego *Jak utworzyć i prowadzić centrum usług społecznych?*. W świetle tego opracowania diagnoza powinna spełniać następujące warunki:

- 1) Wieloaspektowość
- 2) Kompleksowość
- 3) Zróżnicowanie metod badawczych
- 4) Partycypacja
- 5) Praktyczność

Autorzy opracowania podjęli wysiłek, by powyższe warunki zostały spełnione, przy jednoczesnym uwzględnieniu specyfiki gminy.

Cel badania, którego wyniki prezentuje niniejszy raport, stanowiła diagnoza potrzeb i potencjału społeczności lokalnej w zakresie usług społecznych Gminy Stara Kiszewa, w szczególności zidentyfikowanie istniejącego w środowisku lokalnym zapotrzebowania na usługi społeczne i określenie kierunków rozwoju gminy w zakresie usług społecznych.

Postawiono następujące pytania badawcze, odnoszące się do zdiagnozowanych obszarów usług:

- 1) Jaki jest obecny stan świadczonych usług w Gminie?
- 2) Jakie są potrzeby społeczne mieszkańców?
- 3) Jaki jest potencjał społeczności lokalnej w zakresie usług społecznych?
- 4) Jakie rozwiązania należy wprowadzić w zakresie usług społecznych?

Sformułowane wyżej pytania odnoszą się zarówno do potrzeb, jak i potencjału lokalnej społeczności w zakresie usług społecznych, co wynika z wymogów ustawowych wobec programu rozwoju usług społecznych oraz wdrażania i funkcjonowania Centrum Usług Społecznych.

1.2. Metody badawcze

Zgodnie z założeniami koncepcji diagnoz potrzeb i potencjału wspólnoty samorządowej w obszarze usług społecznych, badanie zostało przeprowadzone za pomocą kilku, wzajemnie uzupełniających się, metod badawczych, tj. analiza danych zastanych, analiza dokumentów oraz badanie ankietowe.

Analiza danych zastanych (desk research) – obejmowała analizę, weryfikację i kompilację danych i informacji pochodzących z ogólnodostępnych raportów i baz, a także sprawozdań

gminnych instytucji. Została przeprowadzona w oparciu o dane za lata 2022-2024. Z założenia, wykorzystywane były najbardziej aktualne dane roczne. Do głównych źródeł danych należały:

- Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego,
- Raporty o stanie gminy,
- Ocena Zasobów Pomocy Społecznej,
- Sprawozdania MRiPS-03,
- Sprawozdania z działalności Ośrodka Pomocy Społecznej w Starej Kiszewie.

W ramach **analizy dokumentów** przeanalizowano zapisy kluczowych dokumentów obszaru usług społecznych na szczeblu krajowym i wojewódzkim, a także *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Stara Kiszewa na lata 2023-2030*.

Badanie ankietowe zostało przeprowadzone w okresie czerwiec-lipiec 2025 roku za pomocą kwestionariusza do samodzielnego wypełnienia. Przygotowano dwie odrębne ankiety skierowane do osób dorosłych oraz młodzieży szkolnej. Kwestionariusz dla dorosłych mieszkańców składał się z 12 pytań, w tym 2 o charakterze metryczkowym, natomiast kwestionariusz dla młodzieży – z 10 pytań, w tym 2 metryczkowych.

W badaniach wzięły udział 102 osoby dorosłe oraz 60 młodzieży do 18 roku życia. Wśród dorosłych mieszkańców 80,4% stanowiły kobiety, a 19,6% to mężczyźni. Były to osoby w dużej mierze w wieku od 30 do 44 lat (54,9%), a następnie od 45 do 59 roku życia (20,6%), od 60 lat wzwyż (14,7%) oraz do 29 roku życia (9,8%).

Wśród młodzieży dziewczynki stanowiły 68,3%, a chłopcy 31,7%. W największej części były to osoby w wieku do 14 lat (41,7%), a w dalszej kolejności 17-18 lat (35,0%) oraz 15-16 lat (23,3%).

2. Wprowadzenie do tematyki potrzeb i usług społecznych

W uzasadnieniu do projektu ustawy o CUS czytamy, że „centra usług społecznych będą tworzone w celu zaspokajania przez gminę potrzeb wspólnoty samorządowej w zakresie określonych usług społecznych oraz koordynacji tych usług. Będą one nową jednostką organizacyjną gminy i zarazem nową instytucją lokalnej polityki społecznej, służącą rozwojowi i integracji usług społecznych, organizowanych i świadczonych na poziomie lokalnym. Dzięki działalności centrów, usługi społeczne staną się szerzej dostępne dla mieszkańców, a samorządy gminne będą w stanie trafniej i w sposób bardziej kompleksowy odpowiadać na rosnące i zmieniające się potrzeby osób, rodzin i społeczności lokalnych”¹. Adekwatne podejście odnajdujemy w samej ustawie. Jak widać, w świetle regulacji o CUS, kluczową kategorią lokalnej polityki społecznej stają się „potrzeby społeczne”, stanowiące podstawę do planowania i realizowania przez gminę programów usług społecznych.

W istocie nie jest to podejście nowe, ponieważ już w pierwotnym tekście ustawy z 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej słowo „potrzeby” pojawiało się wielokrotnie, w tym m.in. w art. 15 pkt 5 i 6, które wskazywały, że pomoc społeczna polega w szczególności na realizacji zadań wynikających z rozeznaczonych potrzeb społecznych, a także na rozwijaniu nowych form pomocy społecznej i samopomocy w ramach zidentyfikowanych potrzeb. Fundamentalne znaczenie potrzeb społecznych było również ujmowane w definiowaniu „polityki społecznej”. Według jednej z takich definicji, zakres polityki społecznej dotyczy „potrzeb związanych ze sferą bytu, sferą pozamaterialną i sferą psychospołeczną. Celem zaś tej dyscypliny jest kreowanie postępu społecznego, mierzonego poprawą poziomu i jakości życia ludności”². Podobnie w tej tematyce wypowiada się na przykład Ryszard Szarfenberg, podkreślając istotność pojęcia „potrzeb” dla rozumienia celów polityki społecznej, w której dobra publiczne i dobrobyt obywateli odgrywają pierwszoplanową rolę³.

Internetowa Encyklopedia PWN definiuje „potrzebę” w dwóch znaczeniach: „przedmiotowym — jako zewn. wobec organizmu rzecz lub jej cecha, której wystąpienie lub brak wpływa na poprawę dobrostanu i funkcjonowania organizmu” oraz „podmiotowym — jako wewn. stan organizmu, który odczuwa pewien brak lub nadmiar, powstały w wyniku zakłócenia optimum życiowego”⁴. To samo źródło podaje też definicję słowa „potrzeby” w kontekście ekonomicznym, zwracając uwagę na „stan albo poczucie niedoboru lub braku jakichś wartości czy dóbr koniecznych do utrzymania co najmniej podstawowego standardu biologicznego, psychicznego, materialnego funkcjonowania człowieka, także w społeczeństwie”⁵.

¹ Przedstawiony przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej projekt ustawy o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych, Druk Sejmowy nr 3040 z 16 listopada 2018 r.

² *Polityka społeczna. Rozważania o teorii i praktyce*, P. Grzywina, J. Lustig, M. Mitrega, N. Stępień-Lampa, B. Zasepa, Wyd. Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2017, s. 12.

³ R. Szarfenberg, Definicje, zakres i konteksty polityki społecznej, http://rszarf.ips.uw.edu.pl/pdf/dzk_ps.pdf

⁴ <https://encyklopedia.pwn.pl/szukaj/potrzeba.html>

⁵ Tamże.

Potrzeby człowieka mogą być w różny sposób klasyfikowane. Najbardziej bodaj znany podział przedstawił amerykański psycholog Abraham Maslow, który korzystając ze schematu piramidy uszeregował potrzeby człowieka według określonych kryteriów. Według Maslowa, istnieje pięć rodzajów potrzeb (fizjologiczne, bezpieczeństwa, przynależności i miłości, uznania oraz samorealizacji), spośród których każda ma swoją hierarchię. Realizacja potrzeby z każdego kolejnego poziomu hierarchii (piętra piramidy) jest możliwa dopiero po zaspokojeniu potrzeb z poziomu niższego⁶.

Szeroką gamę potrzeb zaprezentował również psycholog Tomasz Kocowski, wyróżniając ponad 40 potrzeb uporządkowanych w pięciu grupach:

- a) egzystencji (np. pokarmowe, odzieżowe, mieszkaniowe, zdrowotne, rekreacyjne);
- b) prokreacji i rozwoju (np. dydaktyczne, rodzinne, samorealizacji),
- c) funkcjonalne (np. informacyjne, sprawnościowe, lokomocyjne),
- d) społeczne (np. przynależności, więzi emocjonalnej, akceptacji),
- e) psychiczne.

Co ciekawe, do ostatniej z wymienionych grup T. Kocowski zaliczył subiektywne potrzeby w czterech pierwszych obszarach, albowiem u różnych ludzi szczęście osobiste i zadowolenie z życia będą zależeć w różnym stopniu od realizacji poszczególnych potrzeb⁷. Warto w tym kontekście wspomnieć, że z perspektywy socjologicznej, odróżnia się potrzeby normatywne, czyli identyfikowane przez ekspertów, od potrzeb odczuwanych, czyli tego, czego ludzie naprawdę chcą oraz potrzeb wyrażanych, a więc żądań w związku z którymi podejmowane jest jakieś działanie. Wymienia się ponadto potrzeby porównawcze, formułowane przez porównywanie populacji na podstawie pewnych wskaźników, na przykład osób, które korzystają z usług medycznych, edukacyjnych czy zawodowych.

Z kolei przywołany wcześniej R. Szarfenberg definiuje potrzeby społeczne jako „coś co niezbędne, aby odbiorcy lepiej funkcjonowali, więcej osiągnęli w życiu”, a także „niezbędne, aby ludzie żyli dłużej oraz aby żyli życiem jak najwyższej jakości”⁸. Z tego względu, potrzeby dzieli na te, które dotyczą długości życia i te, które dotyczą jakości życia. Działania podejmowane przez służby społeczne mogą być ukierunkowane na podnoszenie tylko jakości życia albo tylko długości życia mieszkańców, jednak najczęściej będą dotyczyły obu tych sfer jednocześnie. R. Szarfenberg nakłada na to model uwarunkowań osiągnięć życiowych, aby zwrócić uwagę, że potrzeby mogą być traktowane również jako niezbędne zasoby i możliwości. Należy zatem wnioskować, że strategie i programy realizowane przez służby społeczne

⁶ https://mfiles.pl/pl/index.php/Piramida_Maslowa

⁷ T. Kocowski, *Potrzeby człowieka: koncepcja systemowa*, Wyd. 2, Wyd. Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1982.

⁸ R. Szarfenberg, *Ewaluacja w polityce społecznej. Kryteria ewaluacji – użyteczność, trwałość, trafność*, <http://rszarf.ips.uw.edu.pl/ewalps>

powinny dążyć do zwiększania zasobów osobistych i otoczenia, minimalizowania barier w dostępie do dóbr społecznych, a także do zmniejszania nierówności osiągnięć życiowych.

W tym kontekście, organizacja i działanie służb społecznych powinny uwzględniać cele, plany, zasoby oraz skutki realizacji tych planów w odniesieniu do konkretnych osób, rodzin, grup społecznych będących odbiorcą czy też adresatem działań. Szczególnego znaczenia nabiera stosunek skutków (efektów) działań do potrzeb, stwierdzonych po uprzednim zbadaniu luki pomiędzy tym, co jest a tym co być powinno⁹.

W zależności od zdiagnozowanej sytuacji danej osoby, rodziny czy szerszej zbiorowości, interwencja publiczna służb społecznych będzie dotyczyła różnych aspektów funkcjonowania związanych z:

- dostępnością tego, co jest potrzebne,
- użytkowaniem, konsumowaniem tego, co jest potrzebne,
- osiąganiem stanu zaspokojenia potrzeby przez to, co potrzebne,
- wpływem procesu zaspokajania potrzeb w przeszłości na ten proces w przyszłości,
- wpływem stanu zaspokojenia potrzeby na długość i jakość życia.

Problemem może być nie tylko niewłaściwe uświadomienie potrzeb przez klienta, np. gdy chce coś innego, niż to czego faktycznie potrzebuje, aby poprawić swoją sytuację życiową. Wyzwanie może stanowić również niska dostępność dóbr i usług, np. gdy zaspokajanie danej potrzeby jest niemożliwe bądź utrudnione ze względu na bariery finansowe, komunikacyjne, funkcjonalne, społeczne. Problemem może być ponadto niedostateczna wiedza bądź deficyt umiejętności wykorzystania dostępnych zasobów, co często ma miejsce w przypadku osób i rodzin, które nie zostały wyposażone w odpowiedni kapitał życiowy umożliwiający efektywne funkcjonowanie w środowisku rodzinnym, sąsiedzkim i zawodowym. I wreszcie, wyzwaniem może okazać się zapewnienie jakości świadczonych usług w stopniu satysfakcjonującym beneficjentów.

Trzeba zarazem brać pod uwagę, iż organizacja procesu wspierania mieszkańców gminy w zaspokajaniu potrzeb społecznych, może wiązać się z ograniczeniami finansowymi (wielkość potrzeb a ograniczone dochody budżetu samorządu lokalnego), kadrowymi (zbyt mała liczba specjalistów, osób chętnych do pracy zwłaszcza z tzw. klientem trudnym) i społecznymi (np. powielane stereotypy i uprzedzenia, niechęć do korzystania ze wsparcia niematerialnego oferowanego przez instytucje), jak również koniecznością sprostania rosnącym wymagom w zakresie ochrony środowiska, minimalizowania zużycia materiałów i energii oraz neutralności klimatycznej. W tym kontekście, w działaniach służb społecznych istotnego znaczenie nabiera podejście holistyczne do człowieka (klienta, podopiecznego, uczestnika), które uwzględnia szerszy kontekst sprawy czy problemu, z którym osoba zgłasza się po pomoc.

⁹ R. Szarfenberg, *Kryteria ewaluacji pomocy społecznej*, w: *Wymiary skuteczności w pomocy społecznej*, red. A. Hryniewicka, Warszawa 2011, s. 9-58.

Pracownik zajmujący się profesjonalnym wsparciem jest zorientowany na potrzeby danej osoby, rodziny czy środowiska jako podmiotu praw i obowiązków, w celu skutecznego przezwyciężenia doświadczanych problemów czy sytuacji kryzysowej przy aktywnej współpracy beneficjentów. Podejmując działania z poszanowaniem godności danej osoby, powinien uwzględniać w szczególności jej stan zdrowia i sprawność organizmu, posiadane wykształcenie i kompetencje osobiste, zasoby danej osoby, sytuację rodzinną, relacje z otoczeniem. Planując zaś zakres i formy wsparcia, należy brać pod uwagę użyteczność i adekwatność proponowanych usług w stosunku do potrzeb, tak aby minimalizować ryzyko marnotrawienia zasobów w procesie pomocowym.

W świetle art. 2 ust. 1 *Ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych*, usługi społeczne obejmują działania podejmowane przez gminę w celu zaspokajania potrzeb wspólnoty samorządowej, świadczone w formie niematerialnej bezpośrednio na rzecz osób, rodzin, grup społecznych, grup mieszkańców o określonych potrzebach lub ogółu mieszkańców. Są to usługi z zakresu:

- 1) polityki prorodzinnej,
- 2) wspierania rodziny,
- 3) systemu pieczy zastępczej,
- 4) pomocy społecznej,
- 5) promocji i ochrony zdrowia,
- 6) wspierania osób niepełnosprawnych,
- 7) edukacji publicznej,
- 8) przeciwdziałania bezrobociu,
- 9) kultury,
- 10) kultury fizycznej i turystyki,
- 11) pobudzania aktywności obywatelskiej,
- 12) mieszkalnictwa,
- 13) ochrony środowiska,
- 14) reintegracji zawodowej i społecznej.

Zgodnie z przywołaną ustawą (art. 3 ust. 1 i 2) CUS może realizować usługi społeczne będące zadaniami własnymi gminy oraz zadaniami z zakresu administracji rządowej zleconymi gminie, a także usługi będące zadaniami własnymi powiatu oraz zadaniami z zakresu administracji rządowej zleconymi powiatowi, po uprzednim zawarciu porozumienia pomiędzy gminą, która utworzyła CUS, a powiatem. Zakres możliwych do realizacji usług społecznych jest dość szeroki, jednak powinien on uwzględniać wnioski wypływające z diagnozy potrzeb i potencjału społeczności.

3. Dokumenty strategiczne w obszarze usług społecznych

System polityki społecznej w gminie powinien być zorientowany na tworzenie warunków do zaspokajania potrzeb mieszkańców na poziomie społeczności lokalnej, w oparciu o miejsca świadczenia usług społecznych tworzone i działające zgodnie z zasadami „deinstytucjonalizacji”¹⁰. Proces ten stanowi obecnie ważny kierunek rozwoju i zmian w polityce społecznej. Został zdefiniowany w dokumencie pn. *Strategia Rozwoju Usług Społecznych, polityka publiczna do roku 2030 (z perspektywą do 2035 r.)*, przyjętym w dniu 15 czerwca 2022 roku przez Radę Ministrów. W jego świetle deinstytucjonalizacja polega na „rozwoju usług społecznych świadczonych w społeczności lokalnej oraz na wypracowaniu i wdrożeniu rozwiązań, które umożliwią *niezależne życie* osobom z niepełnosprawnościami, osobom starszym, osobom w kryzysie psychicznym i innym osobom potrzebującym wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, a dzieciom życie pod opieką rodzinną lub pod opieką zbliżoną do rodzinnej”¹¹.

Warto tu wskazać, że *niezależne życie* rozumiane jest nie jako samowystarczalność czy zdolność do samodzielnego wykonywania czynności, ale jako możliwość dokonywania niezależnych wyborów i decyzji odnośnie miejsca zamieszkania czy sposobu organizacji codziennego życia. Natomiast mówiąc o deinstytucjonalizacji, mamy na myśli przechodzenie od opieki o charakterze instytucjonalnym do opieki świadczonej w środowisku rodzinnym i społeczności lokalnej. Wdrażanie jej założeń będzie wiązało się z przyznaniem priorytetu usługom społecznym realizowanym w społeczności lokalnej przed usługami o charakterze stacjonarnym, rozwojem usług zindywidualizowanych, w tym profilaktycznych, wpływających na zmniejszenie konieczności obejmowania osób opieką instytucjonalną, rozwojem różnych form mieszkalnictwa, a także wykorzystaniem potencjału instytucjonalnej opieki długoterminowej na poczet nowych usług środowiskowych. Integralnym elementem deinstytucjonalizacji usług jest więc profilaktyka, mająca zapobiegać umieszczaniu osób starszych, chorujących w opiece instytucjonalnej, a w przypadku dzieci – rozdzieleniu z rodziną naturalną i umieszczeniu w pieczy zastępczej.

Strategia Rozwoju Usług Społecznych wskazuje, że usługi społeczne są generalnie dedykowane wszystkim, jednak szczególny nacisk trzeba położyć na kierowanie ich do osób, które mogą być narażone na jakiegokolwiek przejawy wykluczenia społecznego czy dyskryminacji. Dotyczy to przede wszystkim:

- a) dzieci, w tym dzieci z niepełnosprawnościami,
- b) osób z niepełnosprawnościami i osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu,
- c) osób w kryzysie psychicznym,

¹⁰ Ogólnoeuropejskie wytyczne dotyczące przejścia od opieki instytucjonalnej do opieki świadczonej na poziomie lokalnych społeczności, Europejska Grupa Ekspertów ds. Przejścia od Opieki Instytucjonalnej do Opieki świadczonej na poziomie Lokalnych Społeczności, listopad 2012.

¹¹ *Strategia Rozwoju Usług Społecznych, polityka publiczna do roku 2030 (z perspektywą do 2035 r.)*, str. 96.

- d) osób starszych,
- e) osób w kryzysie bezdomności,
- f) wszystkich innych grup zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym.

Wśród najważniejszych założeń *Strategii Rozwoju Usług Społecznych* można wskazać:

- zwiększenie udziału rodzin i rodzinnych form pieczy zastępczej w opiece i wychowaniu dzieci,
- zbudowanie skutecznego i trwałego systemu świadczenia usług społecznych dla osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu,
- włączenie społeczne osób z niepełnosprawnościami dające możliwość życia w społeczności lokalnej niezależnie od stopnia niepełnosprawności,
- stworzenie skutecznego systemu usług społecznych dla osób z zaburzeniami psychicznymi,
- stworzenie skutecznego systemu wsparcia dla osób w kryzysie bezdomności oraz osób zagrożonych bezdomnością.

Zaplanowaniu procesu deinstytucjonalizacji usług społecznych na poziomie województwa pomorskiego, w sposób uporządkowany, ustrukturyzowany, w oparciu o dostępne środki europejskie, krajowe i samorządowe, służy *Regionalny Plan Rozwoju i Deinstytucjonalizacji Usług Społecznych i Zdrowotnych w Województwie Pomorskim na lata 2023-2025*. Dokument ten przyjęto Uchwałą Nr 978/473/23 Zarządu Województwa Pomorskiego z dnia 17 sierpnia 2023 r.

Cele *Regionalnego Planu Rozwoju i Deinstytucjonalizacji Usług Społecznych i Zdrowotnych w Województwie Pomorskim na lata 2023-2025* sformułowano następująco:

1. Wskazanie priorytetów w zakresie deinstytucjonalizacji w województwie pomorskim oraz wytyczenie oczekiwanych kierunków rozwoju usług na poziomie lokalnym i ponadlokalnym;
2. Zapewnienie spójności procesu deinstytucjonalizacji w województwie pomorskim, w tym w szczególności w zakresie działań samorządów terytorialnych odpowiedzialnych za organizowanie, dostarczanie i finansowanie usług;
3. Skoordynowanie działań podejmowanych przez samorządy terytorialne (w tym SWP) oraz sektor obywatelski i partnerów społecznych, a także inne zaangażowane podmioty;
4. Silniejsze powiązanie dostępnych źródeł finansowania, w szczególności funduszy UE z regionalnymi i lokalnymi celami w obszarze usług społecznych.

Sformułowano również cel interwencji, którym jest: *Rozwój usług społecznych i zdrowotnych na rzecz osób wymagających wsparcia, umożliwiającym im niezależne życie w społeczności lokalnej.*

Obszary interwencji ujęte w *Planie* są następujące:

- Rodzina – dzieci, w tym dzieci z niepełnosprawnościami;

- Osoby starsze;
- Osoby z niepełnosprawnościami;
- Osoby z zaburzeniami psychicznymi i w kryzysie psychicznym;
- Osoby w kryzysie bezdomności.

Jako obszar horyzontalny wskazano wsparcie szkoleniowe i doradcze pracowników całego systemu pomocy i integracji społecznej, zarówno w zakresie specjalistycznych metod pracy z osobami potrzebującymi wsparcia jak i w obszarze planowania zmian systemowych.

Kluczowym dokumentem strategicznym na poziomie gminy jest jej strategia rozwoju. Uchwałą Nr IX/71/2025 Rady Gminy Stara Kiszewa z dnia 29 stycznia 2025 r. Gmina przystąpiła do opracowania projektu *Strategii Rozwoju Gminy Stara Kiszewa na lata 2026-2035*, przy czym, zgodnie z przyjętym harmonogramem prac, ma ona zostać przyjęta przez Radę Gminy w grudniu 2025 roku. Wiąże się to z faktem, że dokument ten, w momencie opracowania diagnozy, nie jest w kształcie, który można byłoby przeanalizować.

Istotne są również założenia *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Stara Kiszewa na lata 2023-2030*. Z uwagi na to, że dokument był opracowywany stosunkowo niedawno i obejmował szeroką diagnozę sytuacji społecznej gminy, w ramach procesu opracowania niniejszego dokumentu uwzględniono nie tylko zgodność z celami i kierunkami Strategii, ale także wnioski z przeprowadzonej diagnozy.

Misja samorządu Gminy Stara Kiszewa zawarta w Strategii została sformułowana następująco:

przeciwdziałanie różnym formom marginalizacji i wykluczenia społecznego, skuteczne przywracanie rodzinom zdolności do wypełniania funkcji opiekuńczo-wychowawczych oraz integrowanie i stwarzanie mieszkańcom dobrych warunków do życia i rozwoju.

Wypełnieniu misji ma służyć realizacja następujących celów strategicznych i operacyjnych:

Cel strategiczny 1. Tworzenie warunków do zwiększenia zatrudnienia oraz wspieranie i integrowanie osób zagrożonych marginalizacją i wykluczeniem społecznym.

- Cel operacyjny 1. Tworzenie w gminie nowych miejsc pracy oraz wspieranie osób wymagających aktywizacji, w tym pozostających bez pracy i znajdujących się w trudnej sytuacji bytowej.
- Cel operacyjny 2. Zwiększanie udziału osób starszych i osób z niepełnosprawnością w życiu społeczności lokalnej.

Cel strategiczny 2. Wspieranie rodzin oraz zapewnienie dzieciom i młodzieży warunków do rozwoju

- Cel operacyjny: 1. Pomoc rodzinom w wypełnianiu ich funkcji.
- Cel operacyjny 2. Zapewnienie dzieciom i młodzieży odpowiedniego dostępu do kształcenia i umożliwienie im wszechstronnego rozwoju.

Cel strategiczny 3. Poprawa skuteczności wsparcia w obszarze przeciwdziałania uzależnieniom i przemocy w rodzinie oraz zaspokajanie potrzeb mieszkańców w zakresie ochrony zdrowia.

- Cel operacyjny 1. Udzielanie pomocy dotkniętym problemami uzależnień i przemocy w rodzinie oraz prowadzenie działalności profilaktycznej w tym zakresie.
- Cel operacyjny 2. Prowadzenie działań prozdrowotnych oraz zwiększenie dostępności opieki zdrowotnej, głównie specjalistycznej.

Cel strategiczny 4. Podniesienie poziomu bezpieczeństwa publicznego w gminie.

- Cel operacyjny 1. Przeciwdziałanie przestępczości, w tym wśród nieletnich.
- Cel operacyjny 2. Podejmowanie przedsięwzięć profilaktycznych, edukacyjnych i informacyjnych poświęconych przestępczości.

Cel strategiczny 5. Rozwijanie społeczeństwa obywatelskiego oraz wzmacnianie lokalnych służb społecznych.

- Cel operacyjny: 1. Rozwijanie i wspieranie sektora ekonomii społecznej i solidarnej w gminie oraz zacieśnianie współpracy z należącymi do niego podmiotami.
- Cel operacyjny 2. Doskonalenie sektora pomocy społecznej w gminie.

Każdy z powyższych celów realizowany jest poprzez szereg szczegółowych działań, w tym odnoszących się do rozwoju usług społecznych na terenie gminy, a także do wzmocnienia współpracy z podmiotami ekonomii społecznej.

4. Ogólna charakterystyka sytuacji społecznej Gminy Stara Kiszewa

W świetle danych Głównego Urzędu Statystycznego w 2024 roku w Gminie Stara Kiszewa faktycznie zamieszkiwały 6 723 osoby, co oznacza spadek w porównaniu do 2022 roku o 45 osób, tj. o 0,7%. Wśród mieszkańców gminy przeważają mężczyźni, którzy w 2024 roku w liczbie 3 464 stanowili 51,5% ogółu, podczas gdy liczba kobiet kształtowała się na poziomie 3 259 osób (48,5%). Na zmniejszenie się liczby ludności gminy wpłynął przede wszystkim ujemny przyrost naturalny, ale znaczenie miało również niewielkie dodatnie saldo migracji. W 2024 roku przyrost naturalny wyniósł -21 osób. W tym czasie liczba urodzeń żywych ukształtowała się na poziomie 39, natomiast liczba zgonów na poziomie 60. W porównaniu do 2022 roku przyrost naturalny wzrósł o spadek o 8, przy czym liczba urodzeń żywych spadła o 14, a liczba zgonów o 6.

Tabela 1. Wybrane dane dotyczące ludności Gminy Stara Kiszewa w latach 2022-2024

Wyszczególnienie	2022	2023	2024
Liczba mieszkańców	6768	6739	6723
- kobiety	3281	3265	3259
- mężczyźni	3487	3474	3464
Urodzenia żywe	53	62	39
Zgony	66	87	60
Przyrost naturalny	-13	-25	-21
Zameldowania	84	49	88
Wymeldowania	75	39	85
Saldo migracji	9	10	3

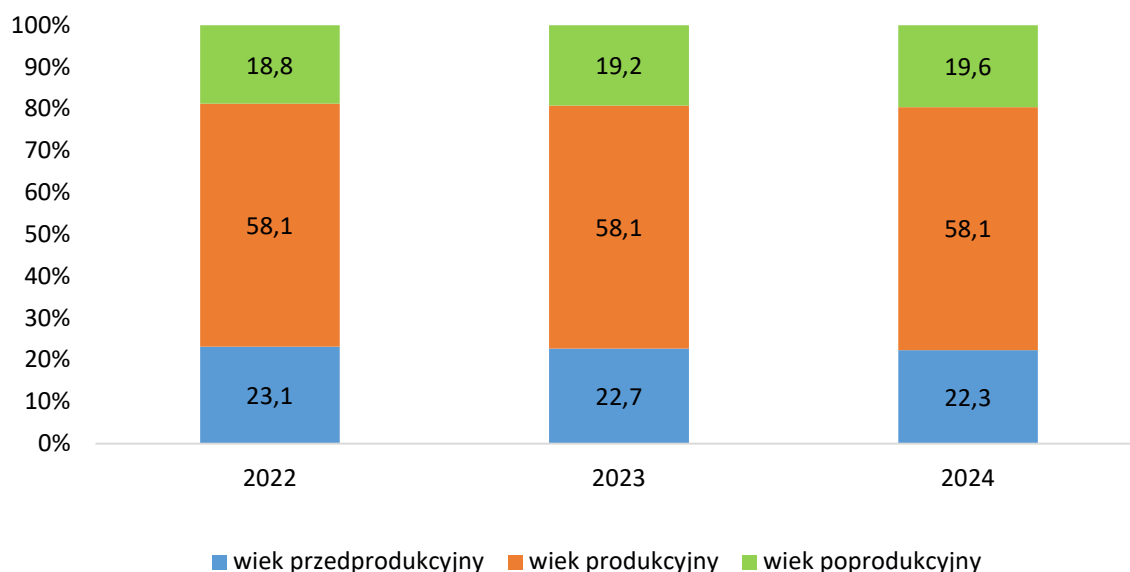
ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH BDL GUS.

Podobne znaczenie dla zmian liczby ludności gminy miała skala migracji gminnych na pobyt stały. W 2024 roku wymeldowało się z niej 85 osób, natomiast zameldowało 88 nowych mieszkańców. Saldo migracji wyniosło 3, co oznacza, że o tyle zwiększyłaby się liczba osób faktycznie zamieszkujących gminę, jeśli brano by pod uwagę tylko migracje. W latach 2022-2024 saldo migracji było dodatnie, w 2022 roku wynosiło 9, a w 2023 roku – 10.

Społeczeństwo Gminy Stara Kiszewa, podobnie jak ludność województwa pomorskiego, kraju oraz państw Europy Zachodniej, wykazuje cechy *starzenia się*. W latach 2022-2024 można zaobserwować:

- spadek odsetka osób w wieku przedprodukcyjnym, a więc dzieci i młodzieży do 17 roku życia – z 23,1% w 2022 roku do 22,3% w 2024 roku;
- utrzymywanie się odsetka osób w wieku produkcyjnym (mężczyźni 18-64 lata, kobiety 18-59 lat) na poziomie 58,1%;
- wzrost odsetka osób w poprodukcyjnym okresie życia (mężczyźni 65 lat i więcej, kobiety od 60 lat wzwyż) – z 18,8% do 19,6%.

Wykres 1. Ludność Gminy Stara Kiszewa według ekonomicznych grup wieku w latach 2022-2024 (w %)

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH BDL GUS.

Zjawisko *starzenia się* społeczeństwa potwierdzają wartości wskaźników obciążenia demograficznego ludności gminy w latach 2022-2024. W 2024 roku na 100 osób w wieku produkcyjnym w gminie przypadało 33,8 osób w wieku poprodukcyjnym i 72,2 osób w wieku nieprodukcyjnym. Na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym natomiast było 87,8 osób w wieku poprodukcyjnym. Odsetek osób w wieku 65 lat i więcej w populacji ogółem kształtował się na poziomie 16,8%. Warto zaznaczyć przy tym ostatnim wskaźniku, że w przypadku mężczyzn był niższy i wynosił 14,5, podczas gdy w przypadku kobiet – 19,1. Jest to konsekwencja trendu demograficznego polegającego na tym, że kobiety żyją dłużej niż mężczyźni.

Tabela 2. Wskaźniki obciążenia demograficznego ludności Gminy Stara Kiszewa w latach 2022-2024

Wyszczególnienie	2022	2023	2024
Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	72,2	72,2	72,2
Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	81,3	84,1	87,8
Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	32,4	33,0	33,8
Odsetek osób w wieku 65 lat i więcej w populacji ogółem	15,6	16,2	16,8
Odsetek osób w wieku 65 lat i więcej w populacji ogółem – mężczyźni	13,4	14,1	14,5
Odsetek osób w wieku 65 lat i więcej w populacji ogółem – kobiety	17,9	18,5	19,1

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH BDL GUS.

W porównaniu do 2022 roku wszystkie te wskaźniki wzrosły, jedynie wskaźnik ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym utrzymał się na tym samym poziomie. Dla przykładu wskaźnik liczby ludności w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym wzrósł o 1,4 punktu, a odsetek osób w wieku 65 lat i więcej – o 1,2 punktu. Warto jednak wskazać, że dynamika wzrostu tych wskaźników jest stosunkowo niewielka.

W ostatnich latach w Gminie Stara Kiszewa liczba rodzin i osób korzystających z pomocy społecznej zmniejszyła się. W 2024 roku świadczenie z pomocy społecznej przyznano 174 osobom ze 100 rodzin, w których funkcjonowało 306 osób. W porównaniu do 2022 roku liczba osób, które otrzymały świadczenia spadła o 113 (o 39,4%), liczba rodzin zmniejszyła się o 56 (o 35,9%), natomiast liczba osób w rodzinach spadła o 175 (o 36,4%).

Tabela 3. Osoby i rodziny korzystające z pomocy społecznej w Gminie Stara Kiszewa w latach 2022-2024

Wyszczególnienie	2022	2023	2024
Liczba osób, którym przyznano świadczenie	287	280	174
- świadczenia pieniężne	145	117	69
- świadczenia niepieniężne	150	168	115
Liczba rodzin	156	134	100
Liczba osób w rodzinach	481	426	306

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH OPS.

Struktura świadczeń przyznawanych przez OPS w Starej Kiszewie wskazuje na przewagę liczby osób korzystających ze świadczeń niepieniężnych, które w 2024 roku otrzymało 115 osób, podczas gdy świadczenia pieniężne otrzymywało 69 osób. W poprzednich latach liczba osób, którym przyznano świadczenia niepieniężne też była większa niż liczba osób z przyznaniem świadczeniem pieniężnym.

Zgodnie z art. 7 ustawy o pomocy społecznej, pomoc ta udzielana jest osobom i rodzinom w szczególności z następujących powodów: ubóstwo; sieroctwo; bezdomność; bezrobocie; długotrwała lub ciężka choroba; niepełnosprawność; przemoc domowa; potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi; potrzeba ochrony macierzyństwa lub wielodzietności; bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych; trudności w integracji cudzoziemców, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy w związku z tymi okolicznościami; trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego; alkoholizm lub narkomania; zdarzenie losowe i sytuacja kryzysowa oraz klęska żywiołowa lub ekologiczna.

Tabela 4. Powody przyznawania pomocy społecznej w Gminie Stara Kiszewa w latach 2022-2024

Wyszczególnienie	2022		2023		2024	
	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Ubóstwo	132	403	115	355	72	208
Sieroctwo	0	0	0	0	0	0
Bezdomność	3	4	2	2	5	5
Potrzeba ochrony macierzyństwa	34	171	35	185	26	144
- w tym wielodzietność	34	171	35	185	26	144
Bezrobocie	62	189	55	174	35	99
Niepełnosprawność	86	179	66	145	48	108
Długotrwała lub ciężka choroba	78	185	59	151	38	96
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	16	58	16	63	10	35
- w tym rodziny niepełne	9	22	8	26	6	15
- w tym rodziny wielodzietne	5	28	4	23	1	6
Przemoc w rodzinie/Przemoc domowa ¹²	1	3	0	0	0	0
Potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi	0	0	0	0	0	0
Alkoholizm	2	6	2	6	3	3
Narkomania	0	0	0	0	0	0
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	1	1	2	2	0	0
Trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub pozwolenie na pobyt czasowy	0	0	0	0	0	0
Zdarzenie losowe	1	2	3	4	4	8
Sytuacja kryzysowa	0	0	0	0	0	0
Kłęska żywiołowa lub ekologiczna	0	0	0	0	0	0

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH OPS.

Wśród głównych powodów udzielania pomocy społecznej przez OPS w Starej Kiszewie w 2024 roku należy wskazać następujące:

- ubóstwo – 72 rodziny (208 osób w rodzinach);
- niepełnosprawność – 48 rodzin (108 osób);

¹² Pojęcie przemocy w rodzinie zostało zastąpione pojęciem przemocy domowej poprzez uchwalenie i wejście w życie *Ustawy z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw*. W statystyce dotyczącej 2022 roku funkcjonuje nadal pojęcie przemocy w rodzinie.

- długotrwała lub ciężka choroba – 38 rodzin (96 osób);
- bezrobocie – 35 rodzin (99 osób);
- potrzeba ochrony macierzyństwa – 26 rodzin (144 osoby);
- bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego – 10 rodzin (35 osób).

Pozostałe powody udzielania świadczeń pomocy społecznej w gminie występowały rzadziej lub wcale. W 2024 roku 5 rodzin (5 osób) wsparto z powodu bezdomności, 4 rodziny (8 osób) z powodu zdarzenia losowego oraz 3 rodziny (3 osoby) z powodu alkoholizmu.

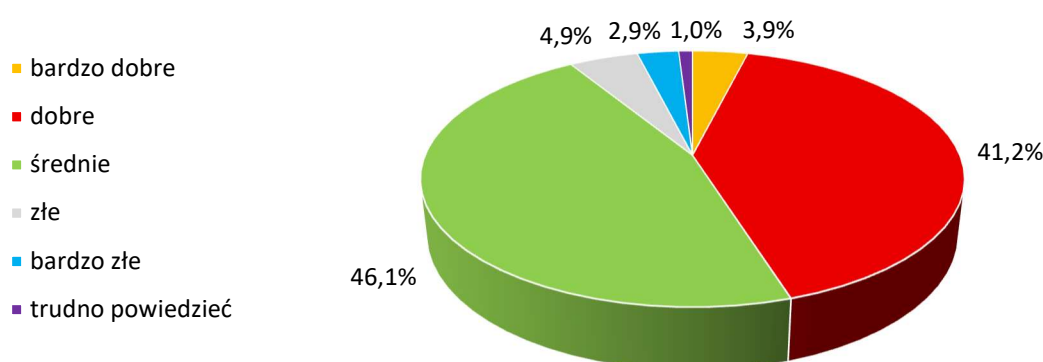
5. Prezentacja wyników badań

W niniejszym rozdziale przeanalizowano stan wybranych usług świadczonych w Gminie Stara Kiszewa na podstawie analizy danych zastanych oraz wyników badań ankietowych.

5.1. Wprowadzenie

Na wstępie badania respondenci zostali zapytani o to, jak oceniają aktualne warunki życia mieszkańców gminy. Prawie połowa badanych twierdzi, że są one *średnie* (46,1%); 41,2% uważa je za *dobre*, a 3,9% za *bardzo dobre*. Według 4,9% badanych warunki te są *złe*, a według 2,9% - *bardzo złe*. Zdania na ten temat nie wyraziło 1,0% ankietowanych mieszkańców.

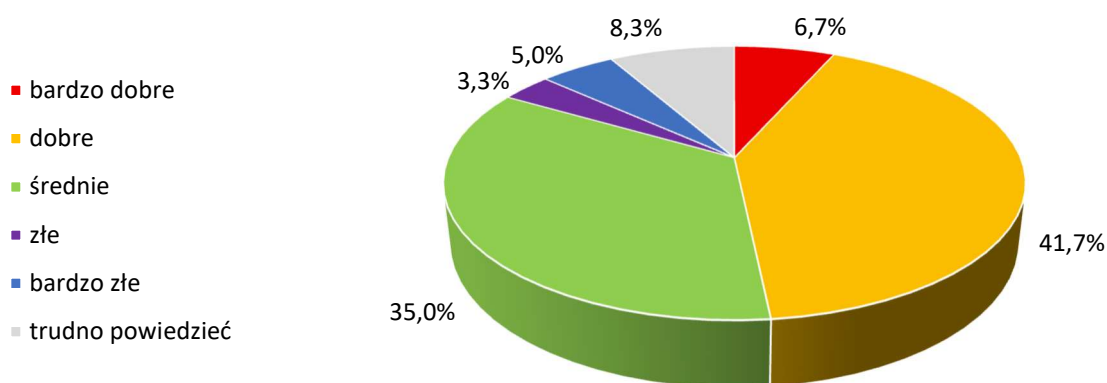
Wykres 2. Jak ocenia Pan/i aktualne warunki życia mieszkańców gminy?

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

W przypadku młodzieży, 41,7% respondentów ocenia warunki życia w gminie jako *dobrze*, za *średnie* uznaje je 35,0% badanych, a *bardzo dobrze* – 6,7%. Odpowiedzi, że warunki życia są *złe* udzieliło 3,3% respondentów, a jako *bardzo złe* – 5,0%. Opinii na ten temat nie wyraziło 8,3% ankietowanej młodzieży.

Wykres 3. Jak oceniasz warunki życia mieszkańców gminy?

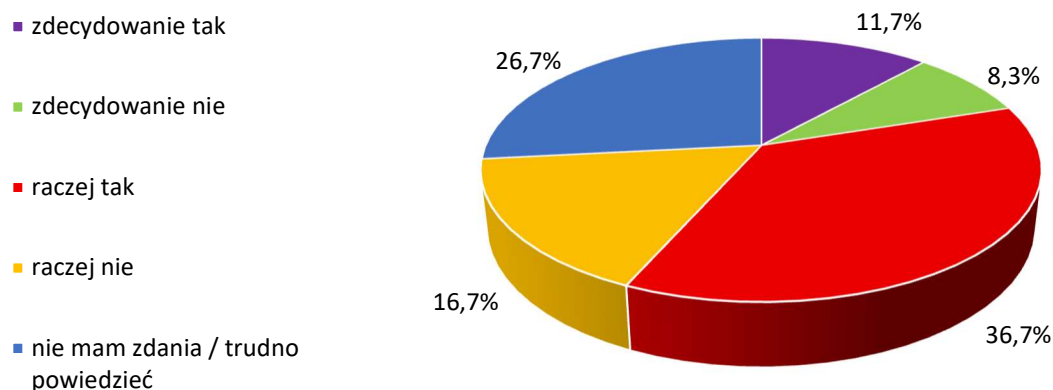

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Uczniowie zostali zapytani o to, czy w przyszłości planują mieszkać w Gminie Stara Kiszewa. Uzyskane odpowiedzi wskazują, iż pozostać tu prawie połowa (48,4%) ankietowanych, przy czym 36,7% twierdzi, że *raczej* zostanie, a 11,7%, że *zdecydowanie* tu pozostanie. Jedna

czwarta badanej młodzieży deklaruje, że nie zostanie w gminie, przy czym 8,3% twierdzi tak zdecydowanie. Zdania na ten temat nie ma 26,7% badanych uczniów.

Wykres 4. Czy planujesz w przyszłości mieszkać w gminie?

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Na pytanie, dlaczego badani nie chcą mieszkać w gminie odpowiedziało 31 osób, spośród których 41,9% twierdzi, że nie widzi tu dla siebie żadnych perspektyw. Nieco mniej, 38,7% uważa, że nie dzieje się tu nic ciekawego i tyle samo twierdzi, że nie ma tu dla nich miejsc pracy. Ponadto 29,0% uważa, że będzie im łatwiej żyć gdzieś indziej, a po 6,5% twierdzi, że ich znajomi chcą stąd wyjechać bądź chcą zamieszkać poza województwem.

Tabela 5. Dlaczego nie chcesz mieszkać w gminie?

Wyszczególnienie	Liczba	%
nie widzę tu dla siebie perspektyw	13	41,9%
nie dzieje się tu nic ciekawego	12	38,7%
nie ma tu dla mnie miejsc pracy	12	38,7%
będzie mi łatwiej żyć gdzieś indziej	9	29,0%
moi znajomi chcą stąd wyjechać	2	6,5%
nie chcę mieszkać w województwie	2	6,5%
nie widzę tu dla mnie możliwości edukacji (szkoła średnia, studia)	0	0,0%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Uczniowie, którzy wzięli udział w badaniu, twierdzą, że w gminie mogłaby zatrzymać ich w największym stopniu możliwość podjęcia tu dobrej pracy (40,0%), a w dalszej kolejności możliwość rozwijania swoich pasji i zainteresowań (38,3%), bogata oferta zajęć i wydarzeń kulturalnych, sportowych i edukacyjnych (36,7%) oraz znajomi, którzy tu zostaną (26,7%). Dość duży odsetek respondentów, sięgający 21,7% odpowiedział, że nie ma zdania na ten temat.

Tabela 6. Co mogłoby zatrzymać Cię w gminie?

Wyszczególnienie	Liczba	%
możliwość podjęcia tu dobrej pracy	24	40,0%
możliwość rozwijania swoich pasji i zainteresowań	23	38,3%
bogata oferta zajęć i wydarzeń kulturalnych, sportowych i edukacyjnych	22	36,7%
znajomi, którzy też tu zostaną	16	26,7%
nie wiem/nie mam zdania	13	21,7%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Respondenci zostali poproszeni o ocenę skali występowania wybranych problemów społecznych w Gminie Stara Kiszewa. Mieli oni dokonać oceny na skali od 0 do 5, gdzie 0 oznaczało, że problem nie występuje, a 5 – problem jest bardzo poważny. W opinii respondentów najczęściej występującymi problemami są uzależnienia, w przypadku których dwie najwyższe oceny na skali przyznało 33,4% badanych, a następnie niepełnosprawność (30,4%) długotrwała i ciężka choroba (20,6%) oraz bezrobocie (20,6%).

Tabela 7. Jak ocenia Pan/i skalę występowania poniższych problemów społecznych w gminie?

Wyszczególnienie	0	1	2	3	4	5
Bezrobocie	14,7%	26,5%	22,5%	15,7%	13,7%	6,9%
Ubóstwo	7,8%	39,2%	25,5%	17,6%	6,9%	2,9%
Uzależnienia	3,9%	18,6%	26,5%	17,6%	21,6%	11,8%
Przemoc domowa	14,7%	31,4%	31,4%	12,7%	7,8%	2,0%
Trudności opiekuńczo-wychowawcze	6,9%	30,4%	25,5%	17,6%	14,7%	4,9%
Bezdomność	49,0%	30,4%	15,7%	1,0%	2,9%	1,0%
Długotrwała i ciężka choroba	5,9%	29,4%	24,5%	19,6%	12,7%	7,8%
Niepełnosprawność	3,9%	29,4%	26,5%	9,8%	17,6%	12,7%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Podobne zdanie wyraziła młodzież, w opinii której najpoważniejszymi problemami społecznymi gminy mogą być uzależnienia (40,0% badanych przyznało tu dwie najwyższe oceny), a następnie bezrobocie (21,7%), niepełnosprawność (21,7%) oraz trudności opiekuńczo-wychowawcze (20,0%). Znacznie większy odsetek młodzieży niż dorosłych uważa, że w lokalnym środowisku nie występuje przemoc domowa – twierdzi tak aż 28,3% badanej młodzieży.

W opinii badanych najtrudniej w gminie żyje się osobom z niepełnosprawnościami – twierdzi tak 69,6% respondentów, a następnie osobom starszym (45,1%), osobom i rodzinom dotkniętym bezrobociem (45,1%) oraz osobom przewlekłe chorującym (42,2%). W dalszej kolejności wskazywano dzieci i młodzież (38,2%), osoby i rodziny dotknięte problemem przemocy domowej (26,5%), osoby i rodziny dotknięte problemem uzależnienia (25,5%), osoby i rodziny ubogie (20,6%), osoby z zaburzeniami psychicznymi (14,7%), rodziny

wielodzietne (11,8%), samotne matki i samotnych ojców (10,8%). Według 4,9% respondentów nie ma takich grup.

Tabela 8. Jakim osobom i grupom społecznym najtrudniej żyje się w gminie?

Wyszczególnienie	Liczba	%
osoby z niepełnosprawnościami	71	69,6%
osoby starsze	46	45,1%
osoby/rodziny dotknięte bezrobociem	46	45,1%
osoby przewlekłe chorujące	43	42,2%
dzieci i młodzież	39	38,2%
osoby/rodziny dotknięte problemem przemocy domowej	27	26,5%
osoby/rodziny dotknięte problemem uzależnienia	26	25,5%
osoby/rodziny ubogie	21	20,6%
osoby z zaburzeniami psychicznymi	15	14,7%
rodziny wielodzietne	12	11,8%
samotne matki/samotni ojcowie	11	10,8%
nie ma takich grup	5	4,9%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Najczęstszymi problemami i trudnościami życiowymi rodzin w gminie są, w opinii respondentów, uzależnienie członka rodziny oraz problemy zdrowotne, na co wskazało po 60,8% badanych. W dalszej kolejności wskazywano niepełnosprawność członka rodziny (52,0%), trudności wychowawcze i konflikty z dzieckiem (37,3%), brak stałego zatrudnienia (33,3%), konflikty rodzinne i małżeńskie (32,4%) oraz złe warunki mieszkaniowe (24,5%) i przemoc domową (15,7%). Według tylko jednej osoby rodziny nie doświadczają żadnych problemów.

Tabela 9. Jakich problemów/trudności życiowych, w Pana/i opinii najczęściej doświadczają rodziny w gminie?

Wyszczególnienie	Liczba	%
uzależnienie członka rodziny (np. alkohol, narkotyki, internet)	62	60,8%
problemy zdrowotne	62	60,8%
niepełnosprawność członka rodziny	53	52,0%
trudności wychowawcze i konflikty z dzieckiem	38	37,3%
brak stałego zatrudnienia	34	33,3%
konflikty rodzinne/małżeńskie	33	32,4%
złe warunki mieszkaniowe	25	24,5%
przemoc domowa	16	15,7%
rodziny nie doświadczają problemów/trudności życiowych	1	1,0%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Respondentów zapytano również o to, czy w ich otoczeniu żyją osoby wymagające wsparcia w codziennym funkcjonowaniu. W świetle uzyskanych odpowiedzi w otoczeniu 69,6% badanych są osoby starsze, w otoczeniu 67,6% - osoby z niepełnosprawnościami, w otoczeniu 27,5% - osoby w kryzysie zdrowia psychicznego, a w otoczeniu 39,2% - dzieci i rodziny z dziećmi wymagające wsparcia. Ponadto 5,9% respondentów wskazało na osoby w kryzysie bezdomności, a 7,8% twierdzi, że w ich otoczeniu nie ma takich osób.

5.2. Usługi wspierania rodziny

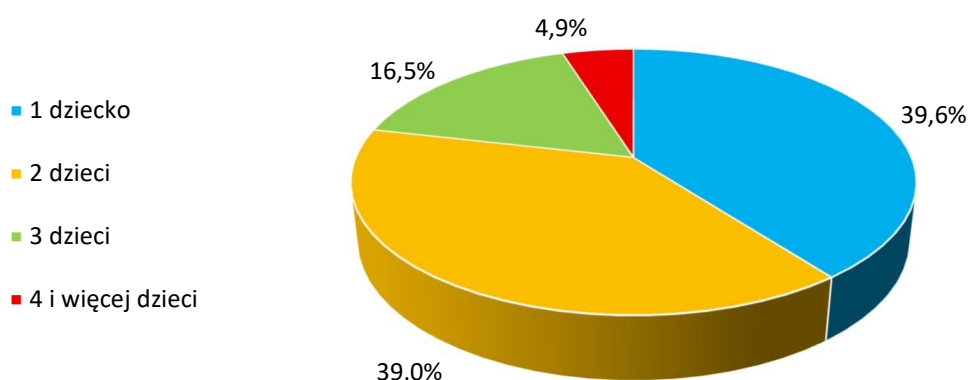
Jak już wcześniej zasygnalizowano, liczba ludności Gminy Stara Kiszewa na przestrzeni ostatnich lat zmniejszyła się, na co wpływ miało zarówno kształtowanie się salda migracji, jak i przyrostu naturalnego. W latach 2022-2024 w gminie łącznie urodziło się 154 dzieci, natomiast zmarło 213 mieszkańców. Jednocześnie wymeldowało się z niej 199 osób, a zameldowało – 221 osób.

Według danych Narodowego Spisu Powszechnego z 2021 roku Gminę Stara Kiszewa zamieszkiwało 1 807 rodzin, w tym:

- 1 402 małżeństwa, spośród których 411 to małżeństwa bez dzieci, a 991 to małżeństwa z dziećmi;
- 83 związki niesformalizowane, spośród których 18 to związki bez dzieci i 65 związków z dziećmi;
- 283 matki z dziećmi;
- 39 ojców z dziećmi.

Ogólnie 429 rodzin to rodziny bez dzieci, natomiast 1 378 – rodziny z dziećmi, w których wychowywało się łącznie 2 600 dzieci (średnio 1,89 dziecka na rodzinę).

Wykres 5. Rodziny z dziećmi w Gminie Stara Kiszewa według Narodowego Spisu Powszechnego 2021

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE BDL GUS.

Rodziny doświadczające trudności obejmowane były wsparciem Ośrodka Pomocy Społecznej w Starej Kiszewie. W 2024 roku pomocą społeczną objęto 149 rodzin, w których funkcjonowały 454 osoby. Oznacza to spadek liczby rodzin w porównaniu do 2022 roku o 20, tj. o 11,8%,

a także spadek liczby osób w rodzinach korzystających z pomocy – o 56, tj. o 11,0%. Grupą wymagającą szczególnego wsparcia są rodziny z dziećmi, które w 2024 roku, w liczbie 47, stanowiły 31,5% wszystkich rodzin objętych pomocą społeczną. W porównaniu do 2022 roku liczba tych rodzin zmniejszyła się o 22 (o 31,9%), a liczba osób w rodzinach spadła o 107, tj. o 32,2%.

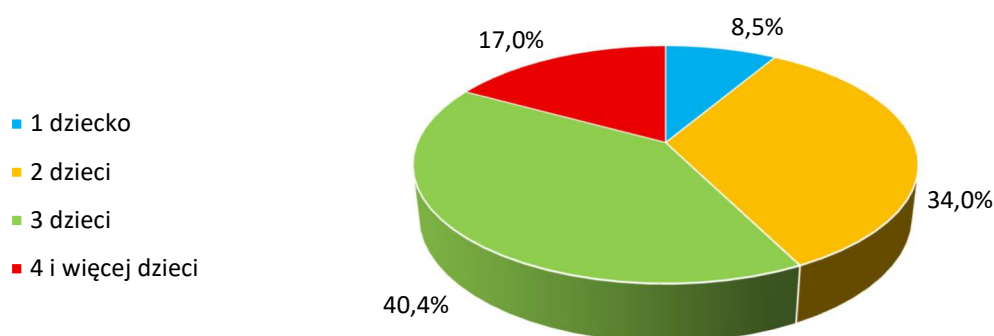
Tabela 10. Typy rodzin objętych pomocą społeczną w Gminie Stara Kiszewa w latach 2022-2024

Wyszczególnienie	2022		2023		2024	
	Liczba rodzin	Liczba osób	Liczba rodzin	Liczba osób	Liczba rodzin	Liczba osób
Rodziny z dziećmi	69	332	62	309	47	225
Rodziny niepełne	18	56	13	38	11	31
Rodziny emerytów i rencistów	39	64	32	52	15	29
Rodziny ogółem	169	510	148	477	149	454

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH OPS.

W strukturze rodzin z dziećmi przeważają rodziny z trojgiem dzieci – w 2024 roku ze wsparcia korzystało 19 takich rodzin (40,4%), a w drugiej kolejności rodziny z dwojgiem dzieci (16 rodzin; 34,0%). Rodziny z czworgiem dzieci stanowiły w tym czasie 12,8%; rodziny z jednym dzieckiem 8,5%, a rodziny z pięciorgiem lub większą liczbą dzieci 4,2%. Prawie jedna czwarta rodzin z dziećmi korzystających z pomocy społecznej (23,4%) to rodziny niepełne, w których w 2024 roku funkcjonowało 31 osób.

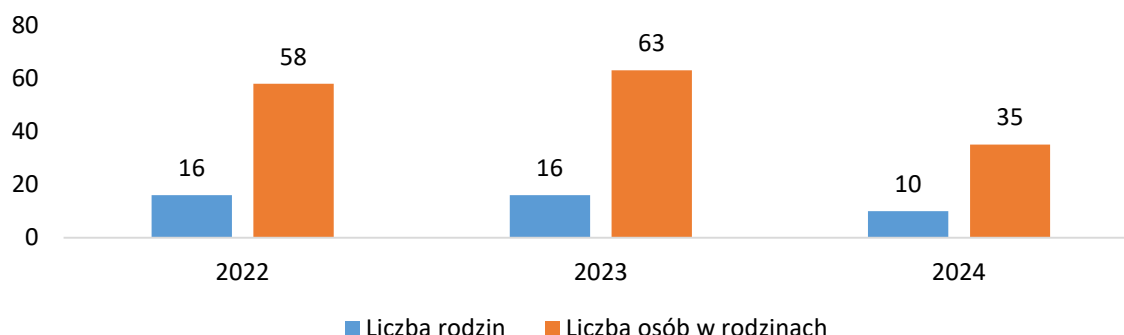
Wykres 6. Struktura rodzin z dziećmi korzystających z pomocy społecznej w Gminie Stara Kiszewa w 2024 roku

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH OPS.

Analiza powodów otrzymywania pomocy społecznej przez mieszkańców wskazuje, że w Gminie Stara Kiszewa z tytułu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego ze wsparcia w 2024 roku korzystało 10 rodzin i liczba ta zmniejszyła się, w porównaniu do 2022 roku, o 6 rodzin. Liczba osób w rodzinach objętych pomocą z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych w 2024 roku wyniosła 35 i spadła w porównaniu do 2022 roku o 23.

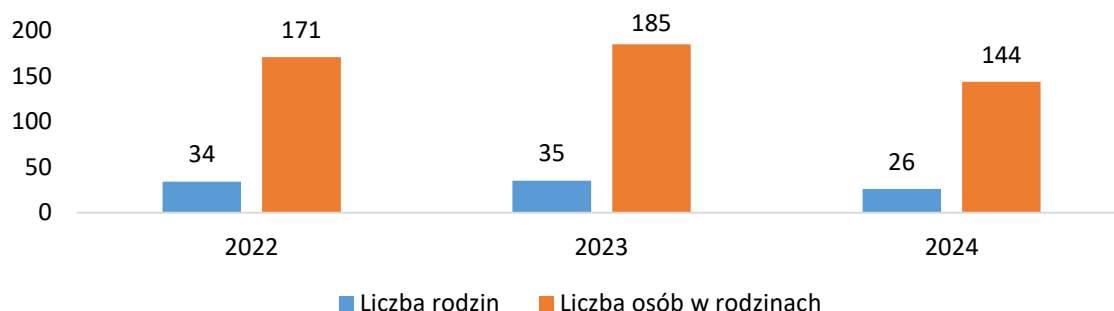
Wykres 7. Liczba rodzin korzystających ze wsparcia z tytułu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych w latach 2022-2024

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH OPS.

Z powodu potrzeby ochrony macierzyństwa pomocy społecznej udzielono 26 rodzinom, tj. o 8 rodzin mniej niż w 2022 roku. W rodzinach tych były 144 osoby, czyli o 27 mniej w porównaniu z pierwszym okresem analizy.

Wykres 8. Liczba rodzin korzystających ze wsparcia z tytułu potrzeby ochrony macierzyństwa w latach 2022-2024

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH OPS.

Przemoc domowa występuje sporadycznie w statystykach OPS w Starej Kiszewie. W 2024 i 2023 roku z tego tytułu żadna rodzina nie otrzymywała pomocy społecznej, natomiast w 2022 roku była to jedna rodzina. Nie oznacza to jednak, że problem przemocy domowej nie występuje. Według danych Zespołu Interdyscyplinarnego w 2024 roku wdrożono 22 procedury Niebieskie Karty, a w 2023 roku było to 14 procedur. Działaniami grup diagnostyczno-pomocowych w 2024 objęto 72 osoby (w tym 30 dzieci pozostających w rodzinach), a rok wcześniej 65 osób (w tym 11 dzieci). Należy tu wskazać, że przemoc domowa dotyczy nie tylko rodzin z dziećmi, ale rodzin różnych typów, ponadto o różnym statusie społecznym oraz różnej sytuacji rodzinnej i zawodowej ich członków.

Zadania w zakresie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej realizuje w gminie w szczególności Ośrodek Pomocy Społecznej w Starej Kiszewie. Wsparcie rodzinom przeżywającym trudności w sferze opiekuńczo-wychowawczej oraz w innych sferach funkcjonowania udzielane jest przez zatrudnionego w OPS jednego asystenta rodziny, który podejmując współpracę z rodziną, dokonuje wraz z innymi specjalistami, m.in. pracownikiem

socjalnym, diagnozy problemów w rodzinie, a następnie wspólnie z rodziną ustala plan pracy, mający na celu poprawę jej sytuacji. Plan ten jest dalej wspólnie monitorowany, oceniany, a w przypadku potrzeby również zmieniany. Asystent jako osoba wspierająca w czasie współpracy z rodziną uczy jej członków prawidłowych postaw rodzicielskich, podejmuje działania edukacyjno-wychowawcze, wzmacnia i motywuje. Od 1 stycznia 2017 roku, z dniem wejścia w życie ustawy o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”, poszerzył się obszar działań asystenta rodziny poprzez przypisanie mu funkcji koordynatora kompleksowego wsparcia (poradnictwa) dla kobiet w ciąży i ich rodzin, ze szczególnym uwzględnieniem kobiet w ciąży powikłanej, kobiet w sytuacji niepowodzeń położniczych oraz wsparcia rodzin dzieci, u których zdiagnozowano „ciężkie i nieodwracalne upośledzenie albo nieuleczalną chorobę zagrażającą ich życiu, która powstała w prenatalnym okresie rozwoju dziecka lub w czasie porodu”.

W 2024 roku asystent rodziny w OPS w Starej Kiszewie objął wsparciem 11 rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, w tym 5 rodzin wskazanych przez Sąd. W 2023 roku było to 17 rodzin, w tym 4 wskazane przez Sąd, a w 2022 roku 20 rodzin, w tym również 4 wskazane przez Sąd. W przypadkach, gdy rodzice nie są w stanie zapewnić swoim dzieciom opieki i wychowania, pomimo otrzymanego wsparcia, dzieci umieszczane są w systemie pieczy zastępczej. W 2024 roku w pieczy zastępczej przebywało 15 dzieci, w 2023 roku – 10 dzieci, a w 2022 roku – 6 dzieci. Są to dzieci, których pobyt w pieczy zastępczej współfinansuje Gmina.

Respondentów badania ankietowego zapytano o to, jakie widzą najważniejsze kierunki działań w najbliższych latach w gminie w zakresie wsparcia rodzin z dziećmi. W świetle uzyskanych odpowiedzi za najistotniejszy kierunek uznano tworzenie miejsc spędzania czasu dla młodzieży (76,5%), zajęcia wspierające rozwój dzieci i młodzieży (63,7%) zapewnienie pomocy psychologicznej dla rodziców i dzieci (52,0%), zapewnienie opieki małym dzieciom w żłobkach i przedszkolach (46,1%) poradnictwo specjalistyczne (45,1%), zajęcia integracyjno-edukacyjne dla rodzin (40,2%), działania edukacyjne służące wzmocnieniu kompetencji rodzicielskich (30,4%), grupy wsparcia dla rodziców (24,5%) oraz kampanie społeczne (18,6%).

Tabela 11. Jakie kierunki działań uważają Państwo za najważniejsze w najbliższych latach w Gminie w zakresie wsparcia rodzin z dziećmi?

Wyszczególnienie	Liczba	%
tworzenie miejsc spędzania czasu dla młodzieży	78	76,5%
zajęcia wspierające rozwój dzieci i młodzieży	65	63,7%
pomoc psychologiczna dla rodziców i dzieci	53	52,0%
zapewnienie opieki małym dzieciom w żłobkach i przedszkolach	47	46,1%
poradnictwo specjalistyczne (np. prawne, pedagogiczne)	46	45,1%
zajęcia integracyjno-edukacyjne dla rodzin	41	40,2%

wzmocnienie kompetencji rodzicielskich (np. szkolenia dla rodziców)	31	30,4%
grupy wsparcia dla rodziców	25	24,5%
realizacja kampanii społecznych	19	18,6%
nie wiem/nie mam zdania na ten temat	2	2,0%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Młodzież z terenu Gminy w badaniu ankietowym została poproszona o wypowiedzenie się w tematach związanych z aktywnością i rozwojem dzieci i młodzieży. Na początku zapytano ją o to, czy uczęszcza na dodatkowe zajęcia organizowane w szkole lub poza szkołą. Spośród badanych uczniów aż 50,0% nie uczęszcza na dodatkowe zajęcia organizowane w szkole, natomiast 35,0% nie uczęszcza na takie zajęcia poza szkołą. W przypadku zajęć organizowanych w szkole 6,7% badanych deklaruje, że uczęszcza na nie *często*, 23,3% *czasami*, a 20,0% *rzadko*. W zajęciach pozaszkolnych często uczestniczy 30,% ankietowanych, *czasami* 23,3%, a *rzadko* 11,7%.

Tabela 12. Czy uczęszczasz na dodatkowe zajęcia np. muzyczne, sportowe, plastyczne, wyrównawcze organizowane w szkole lub poza szkołą?

Wyszczególnienie	Tak, często	Tak, czasami	Tak, rzadko	Nie
W szkole	6,7%	23,3%	20,0%	50,0%
Poza szkołą	30,0%	23,3%	11,7%	35,0%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Wśród kierunków rozwoju form aktywności dla młodzieży w najbliższych latach w gminie znalazły się zajęcia rozwijające pasje i zainteresowania (68,3%), stworzenie miejsc spotkań dla młodzieży (53,3%), zajęcia sportowe dla dzieci i młodzieży (63,3%), wyjazdy i wycieczki (56,7%), wsparcie zdolnych uczniów (48,3%), pomoc dzieciom i młodzieży z rodzin, które mają problemy (40,0%) oraz rozwój wolontariatu młodzieży (31,7%).

Tabela 13. Jakie formy aktywności dla młodzieży powinny być organizowane w gminie?

Wyszczególnienie	Liczba	%
zajęcia rozwijające pasje i zainteresowania	41	68,3%
stworzenie miejsc spotkań dla młodzieży	32	53,3%
zajęcia sportowe dla dzieci i młodzieży	38	63,3%
wyjazdy, wycieczki	34	56,7%
wsparcie zdolnych uczniów	29	48,3%
pomoc dzieciom i młodzieży z rodzin, które mają problemy	24	40,0%
rozwój wolontariatu młodzieży	19	31,7%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Dorosłych respondentów zapytano o to, jakie dostrzegają negatywne zjawiska odnoszące się do dzieci i młodzieży w gminie. Najczęściej wskazywano tu na zagrożenie uzależnieniami od nowych technologii (75,5%), bezproduktywne spędzanie wolnego czasu (70,6%), utrudniony start w dorosłe życie (52,0%), łatwy dostęp do substancji psychoaktywnych (51,0%) oraz zaniedbania wychowawcze (47,1%).

Tabela 14. Jakie negatywne zjawiska odnoszące się do dzieci i młodzieży dostrzega Pan/i najczęściej w gminie?

Wyszczególnienie	Liczba	%
zagrożenie uzależnieniami od nowych technologii (telefony, internet, komputery)	77	75,5%
bezproduktywne spędzanie czasu wolnego	72	70,6%
utrudniony start w dorosłe życie/brak perspektyw	53	52,0%
łatwy dostęp do substancji psychoaktywnych (np. papierosy, alkohol)	52	51,0%
zaniedbania wychowawcze	48	47,1%
przemoc ze strony rodziców /opiekunów, rówieśników	18	17,6%
przestępczość i chuligaństwo	15	14,7%
wyjazdy rodziców za granicę	13	12,7%
zaniedbanie socjalne (niedożywienie, higiena)	9	8,8%
nie wiem/nie mam zdania na ten temat	6	5,9%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

W dalszej kolejności wskazywano na przemoc ze strony rodziców, opiekunów oraz rówieśników (17,6%), przestępczość i chuligaństwo (14,7%), wyjazdy rodziców za granicę (12,7%) oraz zaniedbanie socjalne (8,8%). Zdania na ten temat nie wyraziło 5,9% badanych.

5.3. Usługi na rzecz osób wymagających wsparcia w codziennym funkcjonowaniu

Osoby wymagające wsparcia w codziennym funkcjonowaniu to osoby, które nie są w stanie samodzielnie wykonywać podstawowych czynności z uwagi na niepełnosprawność, chorobę, zaburzenia psychiczne, trudną sytuację życiową lub wiek. W ramach niniejszej diagnozy skupiono się w szczególności na osobach z niepełnosprawnościami oraz starszych.

Niepełnosprawność, w świetle definicji Światowej Organizacji Zdrowia, oznacza „ograniczenie lub brak zdolności do wykonywania czynności w sposób lub w zakresie uważanym za normalny dla człowieka, wynikające z uszkodzenia i upośledzenia funkcji organizmu”¹³. W polskim ustawodawstwie, niepełnosprawność została zdefiniowana jako trwała lub okresowa

¹³ Cyt. za <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/niepelnosprawnosc;3947453.html>

niezdolność do wypełniania ról społecznych z powodu stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu, w szczególności powodująca niezdolność do pracy¹⁴. Może wiązać się z obniżoną sprawnością ruchową, sensoryczną (zmysłową), intelektualną, psychofizyczną, komunikowania się oraz funkcjonowania w społeczeństwie. Jej przyczynami mogą być przewlekłe choroby, wady wrodzone, przebyte urazy i wypadki, a także obniżanie się sprawności fizycznej i umysłowej wraz ze starzeniem się organizmu. Może zatem wystąpić w różnym okresie życia oraz mieć różny stopień.

Niepełnosprawność i przewlekłe choroby nierzadko związane są ze starością. Faktyczna sytuacja życiowa osób starszych jest mocno zróżnicowana, niemniej jednak czynniki takie jak podeszły wiek, osłabiona zdrowotność czy obniżona sprawność organizmu, z którymi wiąże się jakiś deficyt zdolności wrodzonych lub nabytych, stanowią przyczynek do marginalizacji i izolacji społecznej. Częściowe lub całkowite ograniczenie zdolności danej osoby do samodzielnej egzystencji (w wymiarze indywidualnym i społecznym) stanowi bowiem poważną barierę w wypełnianiu podstawowych ról w środowisku rodzinnym, miejscu zamieszkania czy pracy.

W świetle danych Narodowego Spisu Powszechnego z 2021 roku Gminę Stara Kiszewa zamieszkiwało wtedy 981 osób z niepełnosprawnościami, w tym 520 kobiet (53,0%) oraz 461 mężczyzn (47,0%). Spośród tych osób 731 (74,5%) to osoby niepełnosprawne prawnie, czyli posiadające odpowiednie orzeczenie wydane przez organ do tego uprawniony. Taka osoba może, ale nie musi, poza odpowiednim orzeczeniem posiadać ograniczenia sprawności w wykonywaniu codziennych czynności. Wśród osób z niepełnosprawnościami 250 (25,5%) to osoby niepełnosprawne tylko biologicznie, czyli posiadające wyłącznie ograniczenia sprawności w wykonywaniu codziennych czynności, jednak nie posiadające orzeczenia.

Istotnych informacji dostarczają dane Powiatowego Zespołu do spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Kościerzynie. W ich świetle w 2024 roku wydano orzeczenia o niepełnosprawności 34 dzieciom i młodzieży do 16 roku życia, w 2023 roku było to 36 orzeczeń, a w 2022 roku 41 orzeczeń. Orzeczenia są wydawane częściej chłopcom, którzy w 2024 roku w liczbie 23 stanowili 67,6% wszystkich osób do 16 roku życia, które otrzymały orzeczenie. W tym czasie najwięcej dzieci i młodzieży otrzymało je z tytułu chorób neurologicznych (8) oraz całościowych zaburzeń rozwojowych (7) i upośledzenia narządu ruchu (6).

W 2024 roku do stopnia niepełnosprawności zaliczono 239 osób dorosłych z terenu Gminy Stara Kiszewa. Wśród nich były 94 osoby ze stopniem znacznym, 125 osób ze stopniem umiarkowanym oraz 20 osób ze stopniem lekkim. Przeważają osoby w wieku od 60 lat wzwyż – w 2024 roku orzeczenia dostało 135 takich osób, a następnie osoby w wieku 41-59 lat (63), 26-40 lat (22) i 16-25 lat (19). Większość, w liczbie 126, stanowili mężczyźni. W porównaniu do 2022 roku liczba wydanych orzeczeń o stopniu niepełnosprawności wydanych mieszkańcom gminy wzrosła o 7, a ich struktura nie zmieniła się znacząco.

¹⁴ Art. 2 pkt 10 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

Tabela 15. Osoby dorosłe zaliczone do stopnia niepełnosprawności prawomocnym orzeczeniem w latach 2022-2024

Wyszczególnienie		2022	2023	2024
Stopień	Znaczny	83	99	94
	Umiarkowany	117	120	125
	Lekki	32	23	20
Wiek	16-25 lat	24	30	19
	26-40 lat	10	23	22
	41-59 lat	87	76	63
	60 lat i więcej	111	113	135
Płeć	Kobiety	110	119	113
	Mężczyźni	122	123	126

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH POWIATOWEGO ZESPOŁU ORZĘKANIA O NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI.

Biorąc pod uwagę przyczynę niepełnosprawności okazuje się, że najwięcej osób otrzymuje orzeczenie z powodu upośledzenia narządu ruchu – w 2024 roku było to 89 osób, a następnie chorób neurologicznych (41 osób), chorób psychicznych (31) oraz chorób układu oddechowego i krążenia (28).

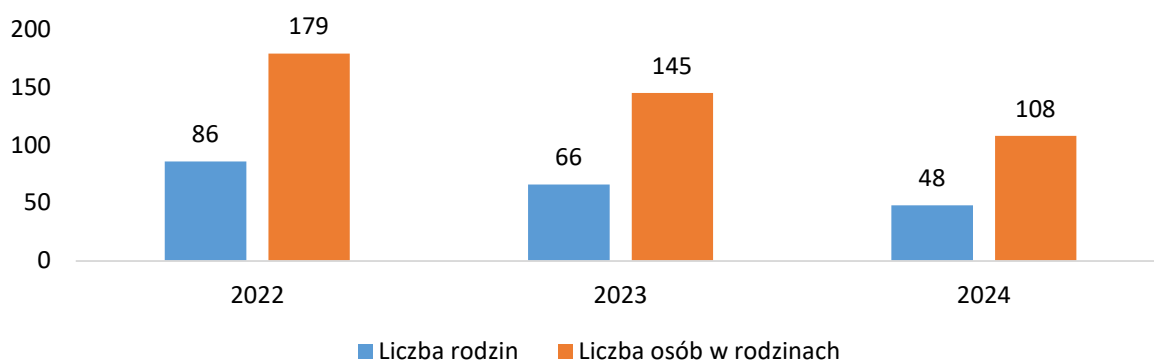
Tabela 16. Osoby dorosłe zaliczone do stopnia niepełnosprawności według przyczyny w latach 2022-2024

Symbol	2022	2023	2024
01-U Upośledzenie umysłowe	10	6	7
02-P Choroby psychiczne	15	26	31
03-L Zaburzenia głosu, mowy i choroby słuchu	7	5	7
04-O Choroby narządu wzroku;	4	2	2
05-R Upośledzenie narządu ruchu	68	85	89
06-E Epilepsja	3	4	0
07-S Choroby układu oddechowego i krążenia	49	28	28
08-T Choroby układu pokarmowego	6	7	7
09-M Choroby układu pokarmowego	18	24	11
10-N Choroby neurologiczne	37	32	41
11-I Inne, w tym schorzenia: endokrynologiczne, metaboliczne, zaburzenia enzymatyczne, choroby zakaźne i odzwierzęce, zeszpecenia, choroby układu krwiotwórczego	15	20	14
12-C Całościowe zaburzenia rozwojowe	0	3	2

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH POWIATOWEGO ZESPOŁU ORZĘKANIA O NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI.

Niepełnosprawność członka rodziny w 2024 roku była powodem wsparcia 48 rodzin z terenu Gminy Stara Kiszewa, w których funkcjonowało 108 osób. Liczba tych rodzin w latach 2022-2024 zmniejszyła się o 38, natomiast liczba osób w nich funkcjonujących spadła o 71. Zasiłki okresowe z tytułu niepełnosprawności OPS w Starej Kiszewie przyznał w 2024 roku 1 osobie, w 2023 roku – 10 osobom, a w 2022 roku 16 mieszkańcom.

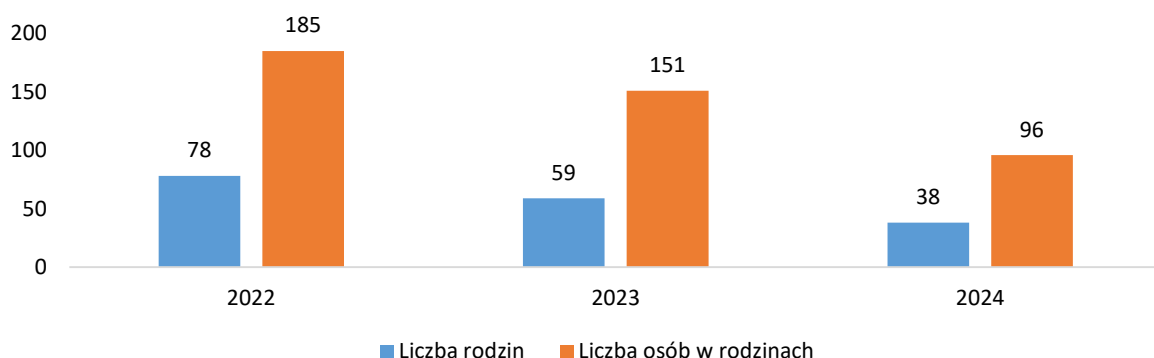
Wykres 9. Liczba rodzin korzystających ze wsparcia z tytułu niepełnosprawności w latach 2022-2024

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH OPS.

Przyczynę niesamodzielności i wystąpienia potrzeby wsparcia w codziennym funkcjonowaniu może stanowić również długotrwała lub ciężka choroba. Jest to jeden z głównych powodów, z których OPS w Starej Kiszewie udziela pomocy społecznej mieszkańcom. W 2024 roku z tego powodu wsparcie otrzymywało 38 rodzin, w których żyło 96 osób. W porównaniu do 2022 roku liczba tych rodzin zmniejszyła się o 40, a liczba osób w rodzinach – o 89. Zasiłki okresowe z tytułu długotrwałej choroby wypłacano w 2024 roku 4 osobom, w 2023 roku – 16 osobom, a w 2022 roku 9 osobom.

Wykres 10. Liczba rodzin korzystających ze wsparcia z tytułu długotrwałej lub ciężkiej choroby w latach 2022-2024

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH OPS.

Jednym z podstawowych zadań gminy w zakresie wsparcia osób i rodzin, które doświadczają problemu niepełnosprawności oraz ciężkiej i/lub przewlekłej choroby, są usługi opiekuńcze oraz specjalistyczne usługi opiekuńcze. Mogą one zostać przyznane osobie samotnej, która z powodu wieku, choroby lub innych przyczyn wymaga pomocy innych osób, a jest jej

pozbawiona. Usługi przyznawane są także osobom pozostającym w rodzinach, gdy rodzina nie jest sama w stanie zaspokoić potrzeb w zakresie opieki. W 2024 roku pomoc w tej formie otrzymywało 8 mieszkańców gminy, w 2023 roku 11 osób, a w 2022 roku świadczone je dla 10 osób.

Osoby wymagające całodobowej opieki z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności, niemogące samodzielnie funkcjonować w codziennym życiu, którym nie można zapewnić niezbędnej pomocy w formie usług opiekuńczych, przysługuje prawo do umieszczenia w domu pomocy społecznej. W 2024 roku w domach pomocy społecznej przebywało 8 mieszkańców Gminy, w 2023 roku również 8 osób, a w 2022 roku 5 osób. Są to osoby, za których pobyt w DPS Gmina ponosi odpłatność.

Dorośli respondenci zostali poproszeni o wskazanie, jakich barier doświadczają najczęściej osoby starsze w Gminie Stara Kiszewa. W świetle uzyskanych odpowiedzi, najczęstsze bariery związane są z ograniczonymi możliwościami w swobodnym poruszaniu się, na co wskazało 69,6% respondentów), a następnie są to trudności finansowe (52,9%), samotność (51,0%), brak lub niewystarczająca opieka ze strony rodziny (36,3%); brak poczucia bycia potrzebnym (31,4%) oraz bezproduktywne spędzanie wolnego czasu (30,4%). Według 9,8% badanych barierą może być brak akceptacji w środowisku lokalnym. W opinii 2,0% ankietowanych osoby starsze nie doświadczają żadnych barier ani problemów, a zdania na ten temat nie wyraziło 6,9%.

Tabela 17. Jakich barier i problemów najczęściej doświadczają osoby starsze w gminie?

Wyszczególnienie	Liczba	%
ograniczone możliwości w swobodnym poruszaniu się (np. bariery architektoniczne, utrudnione dojazdy)	71	69,6%
trudności finansowe	54	52,9%
samotność	52	51,0%
brak lub niewystarczająca opieka ze strony rodziny	37	36,3%
brak poczucia bycia potrzebnym	32	31,4%
bezproduktywne spędzanie wolnego czasu	31	30,4%
brak akceptacji w środowisku lokalnym	10	9,8%
nie wiem/nie mam zdania na ten temat	7	6,9%
nie doświadczają żadnych barier/problemów	2	2,0%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

W odniesieniu do sytuacji osób z niepełnosprawnościami wskazywano najczęściej na zbyt mały dostęp do rehabilitacji (86,3%), a następnie na ograniczone możliwości w swobodnym poruszaniu się (74,5%), trudności finansowe (43,1%), brak lub niewystarczającą ofertę aktywizacji zawodowej (40,2%) oraz brak pracy (29,4%). Według 17,6% badanych trudnością może być utrudniony dostęp do edukacji; 15,7% wskazuje na brak akceptacji w środowisku lokalnym, a według jednej osoby nie ma takich barier. Zdania nie wyraziło 5,9% respondentów.

Tabela 18. Jakich barier i problemów najczęściej doświadczają osoby z niepełnosprawnościami w gminie?

Wyszczególnienie	Liczba	%
zbyt mały dostęp do rehabilitacji	88	86,3%
ograniczone możliwości w swobodnym poruszaniu się (np. bariery architektoniczne, utrudnione dojazdy)	76	74,5%
trudności finansowe	44	43,1%
brak lub niewystarczająca oferta aktywizacji zawodowej	41	40,2%
brak pracy	30	29,4%
utrudniony dostęp do edukacji	18	17,6%
brak akceptacji w środowisku lokalnym	16	15,7%
nie wiem/nie mam zdania na ten temat	6	5,9%
nie doświadczają żadnych barier/problemów	1	1,0%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

W obszarze wsparcia osób starszych, osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin mieszkańcy widzą szczególnie potrzebę zapewnienia lepszego dostępu do rehabilitacji (93,1%), usług opiekuńczych (56,9%) i opieki wytchnieniowej (56,9%). Istotne jest też likwidowanie barier architektonicznych (54,9%), wsparcie asystentów (51,0%), zapewnienie transportu (49,0%), organizacja form spędzania czasu wolnego (44,1%), pomoc psychologiczna i poradnictwo specjalistyczne (34,3%), kursy i szkolenia dla opiekunów (31,4%). Najmniej osób wskazało na integrację z lokalnym środowiskiem (28,4%). Zdania nie wyraziły 2 osoby.

Tabela 19. Jakie kierunki działań uważają Państwo za najważniejsze w najbliższych latach w gminie w zakresie wsparcia osób starszych, osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin?

Wyszczególnienie	Liczba	%
zwiększenie dostępu do rehabilitacji	95	93,1%
zwiększenie dostępu do usług opiekuńczych	58	56,9%
opieka wytchnieniowa dla rodzin (tzn. opieka nad osobą starszą lub z niepełnosprawnością na czas nieobecności opiekuna/rodziny)	58	56,9%
likwidacja barier architektonicznych w budynkach, na ulicach	56	54,9%
wsparcie osób niepełnosprawnych i starszych przez asystentów	52	51,0%
zapewnienie transportu np. do lekarza, na zajęcia itp.	50	49,0%
organizacja różnorodnych form spędzania czasu wolnego	45	44,1%
pomoc psychologiczna, poradnictwo specjalistyczne	35	34,3%
kursy i szkolenia dla opiekunów (np. w zakresie pielęgnacji, dietytyki)	32	31,4%
integracja z lokalnym środowiskiem (np. inicjatywy międzypokoleniowe, festyny)	29	28,4%
nie wiem/nie mam zdania na ten temat	2	2,0%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

6. Potencjał wspólnoty samorządowej

Jak już wcześniej wspomniano, potencjał społeczności lokalnej w obszarze usług społecznych tworzą różne podmioty, niezależnie od sektora, który reprezentują. Łączy je to, że prowadzą lub mogą prowadzić działalność na terenie gminy w zakresie usług społecznych. Są to w szczególności:

- 1) jednostki organizacyjne gminy;
- 2) organizacje pozarządowe i podmioty, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego, tj.:
 - osoby prawne i jednostki organizacyjne działające na podstawie przepisów o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, o stosunku Państwa do innych kościołów i związków wyznaniowych oraz o gwarancjach wolności sumienia i wyznania, jeżeli ich cele statutowe obejmują prowadzenie działalności pożytku publicznego;
 - stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego;
 - spółdzielnie socjalne;
 - spółki akcyjne i spółki z ograniczoną odpowiedzialnością oraz kluby sportowe będące spółkami działającymi na podstawie przepisów ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie, które nie działają w celu osiągnięcia zysku oraz przeznaczają całość dochodu na realizację celów statutowych oraz nie przeznaczają zysku do podziału między swoich udziałowców, akcjonariuszy i pracowników;
- 3) osoby fizyczne i prawne, wykonujące usługi społeczne.

Najczęściej potencjał wspólnoty samorządowej w zakresie realizacji usług społecznych na rzecz mieszkańców gminy tworzą instytucje, tj. jednostki organizacyjne samorządu oraz instytucje kultury, a także podmioty ekonomii społecznej funkcjonujące na terenie gminy oraz obejmujące gminę i jej mieszkańców swoimi działaniami.

Wśród instytucji i podmiotów gminnych tworzących potencjał wspólnoty samorządowej w obszarze usług społecznych w Gminie Stara Kiszewa można wskazać w szczególności gminne jednostki organizacyjne i instytucje kultury, tj. następujące:

- Ośrodek Pomocy Społecznej w Starej Kiszewie / Centrum Usług Społecznych w Starej Kiszewie,
- Gminny Ośrodek Kultury, Sportu i Turystyki w Starej Kiszewie,
- Gminna Biblioteka Publiczna w Starej Kiszewie,
- Biuro Obsługi Szkół w Starej Kiszewie,
- Publiczna Szkoła Podstawowa w Górze,

- Przedszkole Samorządowe w Nowych Polaszkach,
- Zespół Kształcenia i Wychowania w Starej Kiszewie,
- Publiczna Szkoła Podstawowa w Starych Polaszkach,
- Gminny Ośrodek Zdrowia w Starej Kiszewie,
- Przedszkole Samorządowe w Starej Kiszewie,
- Żłobek „STOKROTKA” w Starej Kiszewie,
- Komunalny Zakład Budżetowy w Starej Kiszewie.

Warto również wskazać na instytucje powiatowe, realizujące działania w obszarze polityki społecznej, takie jak:

- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Kościerzynie,
- Powiatowy Urząd Pracy w Kościerzynie,
- Powiatowe Szkoły i Placówki Oświatowe, w tym Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Kościerzynie,
- Dom Pomocy Społecznej w Cisewiu.

W kontekście rozwoju usług społecznych ważna jest też współpraca z Gminną Komisją Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Zespołem Interdyscyplinarnym, kuratorami zawodowymi Sądu Rodzinnego w Kościerzynie oraz Posterunkiem Policji w Liniewie.

Z punktu widzenia realizacji usług społecznych przez CUS szczególnie istotny jest potencjał podmiotów ekonomii społecznej w tym zakresie. W świetle danych REGON w końcu 2024 roku w Gminie Stara Kiszewa zarejestrowanych było 18 stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz 2 fundacje. W porównaniu do 2023 roku liczba stowarzyszeń zwiększyła się o 1, a liczba fundacji pozostała na tym samym poziomie. W całym powiecie kościerskim liczba stowarzyszeń i innych organizacji społecznych w 2024 roku wynosiła 241, a liczba fundacji 37.

W świetle danych Krajowego Rejestru Sądowego we wrześniu 2025 roku w Gminie Stara Kiszewa siedzibę miały 22 organizacje, bez podmiotów w stanie likwidacji. Są to następujące:

1. Fundacja „Wiatrakcje”,
2. Fundacja Sandom Racing Team,
3. Kiszewskie Stowarzyszenie Muzyki, Rekreacji i Sportu,
4. Kółko Rolnicze - Koło Gospodyń Wiejskich w Chwarzenku,
5. Kółko Rolnicze - Koło Gospodyń Wiejskich w Lipach,
6. Kółko Rolnicze - Koło Gospodyń Wiejskich w Starych Polaszkach,
7. Kółko Rolnicze - Koło Gospodyń Wiejskich w Zamku Kiszewskim,
8. Krok za Krokiem Olpuch,
9. Ochotnicza Straż Pożarna Bartoszyłas,
10. Ochotnicza Straż Pożarna Górne Maliki,

11. Ochotnicza Straż Pożarna Konarzyny,
12. Ochotnicza Straż Pożarna Olpuch,
13. Ochotnicza Straż Pożarna Stary Bukowiec,
14. Ochotnicza Straż Pożarna w Nowych Polaszkach,
15. Ochotnicza Straż Pożarna w Starej Kiszewie,
16. Ochotnicza Straż Pożarna w Starych Polaszkach,
17. Społeczne Stowarzyszenie Rozwoju Nowych Polaszek,
18. Stowarzyszenie Koło Gospodyń Wiejskich w Olpuchu,
19. Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Polaszkowskiej,
20. Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Wsi w Starym Bukowcu „Na Skrzydłach”,
21. Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Ziemi Kiszewskiej,
22. Stowarzyszenie Wierzyca.

W Rejestrze Kół Gospodyń Wiejskich prowadzonym przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa we wrześniu 2025 roku znajdowało się 9, KGW z terenu Gminy Stara Kiszewa, przy czym część to te same organizacje, które figurują w KRS. W rejestrze ARiMR są następujące:

1. Koło Gospodyń Wiejskich w Pałubinie Mrówki,
2. Koło Gospodyń Wiejskich w Konarzynach „Koleżanki Konarzynianki”,
3. Koło Gospodyń Wiejskich w Starym Bukowcu,
4. Stowarzyszenie Koła Gospodyń Wiejskich w Olpuchu,
5. Koło Gospodyń Wiejskich „Bukowe Chróścianki”,
6. Koło Gospodyń Wiejskich „Malinki” w Górnych Malikach,
7. Kółko Rolnicze- Koło Gospodyń Wiejskich w Zamku Kiszewskim,
8. Kółko Rolnicze-Koło Gospodyń Wiejskich w Lipach,
9. Koło Gospodyń Wiejskich „Kaczynka” w Czernikach.

Wpis organizacji w Krajowym Rejestrze Sądowym nie jest równoznaczny z faktem prowadzenia działalności przez organizację. Część z tych podmiotów może funkcjonować aktywnie, realizować projekty i inną działalność, a część może już od lat figurować w KRS bez faktycznej działalności. Analizując potencjał wspólnoty samorządowej trzeba jednak pamiętać, że nie jest tu istotna siedziba organizacji – CUS może podejmować efektywną współpracę również z podmiotami spoza gminy, mającymi siedzibę w powiecie czy sąsiednich powiatach. Wtedy ten potencjał może być większy. Niejako na korzyść Gminy Stara Kiszewa działa bliskość nie tylko Kościerzyny, ale przede wszystkim Gdańska i powiatu gdańskiego, gdzie podmiotów ekonomii społecznej jest więcej i działają w różnych sferach aktywności. Najistotniejsze jest wypracowanie mechanizmów i zasad współpracy, które spowodują, że będzie ona efektywna i opłacalna dla obu stron.

Warto w tym przypadku spojrzeć na aktualną współpracę Gminy Stara Kiszewa z organizacjami pozarządowymi. W 2024 roku na realizację zadań publicznych przez organizacje Gmina przeznaczyła kwotę 1 622 028,90 zł, w tym 1 273 028,90 zł na zadania z zakresu pomocy społecznej oraz 349 000,00 zł na realizację pozostałych zadań.

Zadania z zakresu pomocy społecznej realizowane przez organizacje pozarządowe to:

- Prowadzenie Klubu Senior+ w Lipach (117 960 zł),
- Prowadzenie Dziennego Domu Pobytu Senior+ w Wygoninie (303 440,00 zł),
- Prowadzenie Środowiskowego Domu Samopomocy w Konarzynach (811 628,90 zł),
- dowóz osób niepełnosprawnych do Środowiskowego Domu Samopomocy w Konarzynach (40 000 zł).

Realizacja pozostałych zadań publicznych obejmowała następujące:

- upowszechnianie kultury fizycznej i sportu (60 000,00 zł),
- organizacja wypoczynku dzieci, młodzieży i osób starszych, w tym niepełnosprawnych (15 500,00 zł),
- działania promujące zdrowy styl życia, trzeźwy i bezpieczny sposób spędzania wolnego czasu przez dzieci i młodzież (23 500,00 zł),
- poprawa bezpieczeństwa i porządku publicznego (250 000,00 zł).

W ramach otwartych konkursów ofert na zadania z zakresu pomocy społecznej, w 2024 roku dotacje przyznano Fundacji „O Niebo lepiej” na prowadzenie Klubu Senior+ w Lipach i Fundacji „Sprawni Inaczej” na prowadzenie Dziennego Domu Pobytu Senior+ w Wygoninie oraz Środowiskowego Domu Samopomocy w Konarzynach. W 2025 roku w ramach otwartego konkursu ofert na realizację zadania „Asystent osobisty osoby z niepełnosprawnością” dotację otrzymała Fundacja „O Niebo lepiej”.

W konkursach ofert w pozostałych zadaniach dotacje otrzymały organizacje takie jak: Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Polaszkowskiej, Stowarzyszenie Wierzyca, Społeczny Klub Sportowy GRYF (*Upowszechnienie kultury fizycznej i sportu*), Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Ziemi Kiszewskiej, Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Polaszkowskiej, Lokalna Organizacja Turystyczna „Serce Kaszub”, Koło Gospodyń Wiejskich w Zamku Kiszewskim (*Organizacja wypoczynku dzieci, młodzieży i osób starszych, w tym niepełnosprawnych*), Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Ziemi Kiszewskiej, Fundacja Piotra Augustyniaka „Pępek Świata”, Fundacja „O Niebo lepiej”, Ochotnicza Straż Pożarna w Starej Kiszewie, Stowarzyszenie Wierzyca (*Działania promujące zdrowy styl życia, trzeźwy i bezpieczny sposób spędzania wolnego czasu przez dzieci i młodzież*), Ochotnicza Straż Pożarna w Konarzynach (*Poprawa bezpieczeństwa i porządku publicznego*).

Jeden z obszarów współpracy stanowią również usługi społeczne dla osób bezdomnych. W 2024 roku OPS współpracował w tym zakresie z następującymi organizacjami pozarządowymi:

- Koło Grudziądzkie Towarzystwa Pomocy im. Św. Brata Alberta w Grudziądzu,
- Stowarzyszenie Na Rzecz Oparcia Społecznego i Rozwoju „Perspektywa”,
- Stowarzyszenie Pomocy Osobom Przewlekłe Chorym i Bezdomnym „WIGOR”.
- Chrześcijańskie Stowarzyszenie Dobroczynne poprzez placówki zlokalizowane we Wielu, Gdyni oraz Chojnicach.

Dodatkowo w 2024 roku pracownicy OPS podejmowali współpracę z:

- Caritas przy Parafii pod wezwaniem św. Marcina w Starej Kiszewie w ramach programu „Na codzienne zakupy”, który ma na celu całoroczną pomoc osobom w wieku 60+, samotnym, potrzebującym wsparcia materialnego, dotkniętym wykluczeniem socjalnym i społecznym, zamieszkującym wsie i małe miejscowości;
- Stowarzyszeniem Wspierania Inicjatyw Oświatowo-Wychowawczych im. Teresy Kras z Lublina w zakresie letnich kolonii dla 21 dzieci rolników,
- Stowarzyszeniem Na Rzecz Rozwoju Ziemi Kiszewskiej w ramach organizacji spotkania ze Świętym Mikołajem oraz innych wydarzeń.

Ponadto w ostatnich dwóch latach rozwija się współpraca z Fundacją Beatus im. Zbigniewa Ciecholewskiego. W jej ramach prowadzone są spotkania informacyjne z zakresu profilaktyki raka szyjki macicy i piersi, a także organizowane spotkania z lekarzami specjalistami. W 2025 roku Fundacja realizuje na terenie Gminy projekt w ramach środków pozyskanych z programu Działaj Lokalnie „Zobacz, zrozum zrób - klucz do zdrowia”.

Organizacją, z którą OPS realizuje projekty jest również nieduża Fundacja Farma Hani. Są to projekty 1) „Siejemy!” dzięki środkom pozyskanym z Fundacji Totalizatora Sportowego oraz 2) „Rozkwitajmy – wspólnie na rzecz bioróżnorodności”, dzięki środkom pozyskanym jako grupa nieformalna z Programu Działaj Lokalnie. W ramach obu projektów podnoszona jest świadomość ekologiczna dzieci i dorosłych oraz tworzona przestrzeń do wspólnego spędzania czasu i integracji.

We współpracy z Fundacją Rozwoju Demokracji lokalnej przeprowadzono szkolenie dla organizacji pozarządowych z zakresu ofert na realizację zadań publicznych.

Do grupy podmiotów ekonomii społecznej zaliczane są również spółdzielnie socjalne oraz spółki akcyjne i spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, które nie działają w celu osiągnięcia zysku oraz przeznaczają całość dochodu na realizację celów statutowych oraz nie przeznaczają zysku do podziału między swoich udziałowców, akcjonariuszy i pracowników. W Gminie Stara Kiszewa nie funkcjonuje żadna spółdzielnia socjalna, natomiast w Powiecie Kościerskim, w świetle KRS, działają dwie – Spółdzielnia Socjalna „Sami Sobie” (z siedzibą w Wysinie) oraz Usługi Rękodzielnicze Costerina – Spółdzielnia Socjalna (z siedzibą w Kościerzynie).

Realizatorami usług społecznych na rzecz mieszkańców mogą być również osoby fizyczne i prawne funkcjonujące na terenie gminy oraz powiatu. Są wśród nich psycholodzy, prawnicy, specjaliści zajmujący się problemami uzależnień i przemocy domowej, logopedzi, terapeuci,

trenerzy szkoleń. Niektórzy z nich prowadzą działalność gospodarczą w tym zakresie, inni natomiast wspierają mieszkańców w ramach swojego zaangażowania i pracy w instytucjach, organizacjach pozarządowych, punktach poradnictwa, punktach konsultacyjnych itd. Podobnie jak wiele innych gmin w Polsce, również i Gmina Stara Kiszewa boryka się z niedostatkami specjalistów bądź wysokimi cenami usług.

7. Wnioski i rekomendacje

Badania społeczne przeprowadzone w ramach *Diagnozy potrzeb i potencjału wspólnoty samorządowej w zakresie usług społecznych Gminy Stara Kiszewa* wskazują na pewne tendencje, zjawiska i procesy, które mogą mieć istotny wpływ na realizację usług społecznych. Są to w szczególności następujące:

- Zmniejszanie się liczby ludności gminy, co istotnie wpływa na kształtowanie się jej struktury. Proces ten w gminie nie jest jeszcze nasilony na tyle, by w niedługim czasie przynieść poważne zmiany w jej funkcjonowaniu, natomiast już teraz trzeba mieć na uwadze perspektywę następnych 10-15 lat, w których struktura wieku społeczności ulegnie poważnym zmianom. W najbliższych latach będzie przybywać osób starszych, co jest związane m.in. z wydłużaniem się okresu trwania życia ludzkiego, poprawą dostępu do usług medycznych i profilaktyki zdrowotnej oraz lepszej jakości życia. Prawdopodobny jest również odpływ ludzi młodych, związany z podjęciem nauki na uczelni wyższej, a następnie podjęcia pracy poza miejscem zamieszkania. Nie bez znaczenia są tu zmiany w strukturze rodzin, które coraz rzadziej mają charakter wielopokoleniowy, częściej natomiast rozpraszają się, pozostawiając osoby starsze bez odpowiedniego wsparcia.
- Ważnym aspektem funkcjonowania mieszkańców Gminy Stara Kiszewa jest zdrowie. Wskazują na to sami mieszkańcy, którzy twierdzą, że problemy zdrowotne są jednym z najpoważniejszych problemów rodzin. Ponadto długotrwała lub ciężka choroba stanowi jeden z głównych powodów udzielania pomocy społecznej jej mieszkańcom. Społeczeństwo starzejące się boryka się z problemami zdrowotnymi wynikającymi ze starszego i podeszłego wieku. Znaczenie ma również prowadzony tryb życia, w tym zła dieta, mała aktywność fizyczna oraz nałogi. Wszystkie te czynniki powodują pogorszenie stanu zdrowia wraz z wiekiem oraz zwiększanie zapadalności na choroby tzw. cywilizacyjne, a tym samym na konieczność zwiększania dostępu do lekarzy specjalistów, rehabilitacji, usług opiekuńczych. Gmina już zaczęła wykorzystywać potencjał organizacji pozarządowych w tym zakresie, realizując we współpracy z nimi działania ukierunkowane na profilaktykę i warto tę współpracę kontynuować. Ponadto z uwagi na kwestie zmian klimatu i zanieczyszczeń środowiska, które mogą wpływać na zdrowie mieszkańców, warto również uwzględnić w ramach realizowanych usług tematykę ekologii, gospodarki obiegu zamkniętego i inną związaną z ochroną środowiska.
- Osoby z niepełnosprawnościami i osoby starsze, a także osoby długotrwale chorujące to grupy, które trzeba mieć szczególnie na uwadze w kontekście planowania usług społecznych. Mieszkańcy, którzy wzięli udział w badaniu ankietowym wśród głównych trudności, których doświadczają te osoby wskazywali ograniczone możliwości w swobodnym poruszaniu się ze względu na np. bariery architektoniczne i utrudnione

dojazdy, a także zbyt mały dostęp do rehabilitacji czy trudności finansowe. Z punktu widzenia mieszkańców istotne jest zwiększanie dostępu do usług rehabilitacyjnych, opiekuńczych i asystenckich, a także zapewnienie dojazdu czy organizacja czasu wolnego. Ważne jest też wsparcie skierowane do opiekunów, w tym realizacja opieki wytchnieniowej oraz szkoleń dla osób sprawujących opiekę nad bliską osobą starszą, chorującą czy osobą z niepełnosprawnościami.

- Grupą wymagającą szczególnego wsparcia są także rodziny z małymi dziećmi, w tym doświadczające trudności opiekuńczo-wychowawczych. Rodziny te nierzadko borykają się również z innymi problemami, takimi jak brak zatrudnienia i niemożność podjęcia go z uwagi na niską dostępność opieki żłobkowej, choroba czy niepełnosprawność członka rodziny, uzależnienia, przemoc. Nierzadko doświadczają też trudności w relacji rodzice-dzieci, problemów związanych z zaburzeniami psychicznymi, bezradnością w sytuacji postawienia diagnozy dziecka np. pod kątem autyzmu czy ADHD.
- W przypadku młodzieży warto dążyć do stworzenia jej w gminie przestrzeni do rozwoju pasji i zainteresowań oraz realizacji różnych aktywności. Uczniowie preferują zajęcia organizowane poza szkołą, chcieliby też mieć miejsce spotkań, mogące stanowić ich przestrzeń, w której mogliby realizować swoje pomysły.
- Należy też z wzięć pod uwagę współczesne zagrożenia związane z rozwojem nowych technologii oraz dostępem do alkoholu i substancji psychoaktywnych. Rozwój nowych technologii to jednocześnie zwiększanie możliwości korzystania z praktycznie nieograniczonego internetu, coraz trudniejszą kontrolę rodzicielską w tym zakresie, cyberprzemoc, hejt, oszustwa internetowe itp. W literaturze można spotkać się z określeniem pokolenia współczesnej młodzieży jako „płatków śniegu” – pokolenia wrażliwego, ukierunkowanego na swoją indywidualność, a jednocześnie takiego, które łatwo się „topi”, które może nie radzić sobie z trudnościami. Coraz więcej mówi się w kontekście młodzieży o problematyce zdrowia psychicznego, zagrożeniu depresją i zachowaniami suicydalnymi.

W związku z powyższymi aspektami planowanie usług społecznych powinno uwzględniać specyfikę różnych grup społecznych zamieszkujących gminę, w tym osób starszych, osób z niepełnosprawnościami, rodzin z dziećmi, młodzieży, osób chorujących i innych wymagających wsparcia w codziennym funkcjonowaniu. Na podstawie przeprowadzonego badania można wskazać szereg usług, które w najbliższych latach należy realizować i rozwijać, w tym w kontekście procesu deinstytucjonalizacji.

W obszarze usług wspierania rodziny mogą to być następujące usługi:

- wsparcie psychologiczne i poradnictwo specjalistyczne, w tym logopedyczne, psychiatryczne skierowane do całych rodzin, rodziców oraz dzieci i młodzieży,
- działania edukacyjne służące zwiększaniu kompetencji opiekuńczo-wychowawczych rodziców i opiekunów, w tym m.in. Szkoła dla Rodziców;

- zajęcia rozwijające kompetencje dla dzieci i młodzieży, w tym w obszarze zdrowia i budowania świadomości ekologicznej, a także rozwoju wolontariatu;
- aktywizacja i integracja młodzieży w ramach stworzonych, specjalnie dla niej i wspólnie z nią, przestrzeni;
- treningi umiejętności społecznych dla dzieci i młodzieży.

W obszarze usług dla osób wymagających wsparcia w codziennym funkcjonowaniu mogą to być takie usługi jak:

- usługa transportowa door-to-door – zapewniająca dojazd osobom starszym i osobom z niepełnosprawnościami oraz innym o ograniczonej sprawności, do miejsc realizacji usług społecznych, w zależności od indywidualnych potrzeb;
- usługa tzw. „złotej rączki” – usługa drobnych napraw w mieszkaniach i domach osób wymagających wsparcia, ewentualnie rozszerzona o usługę drobnych remontów. Jest to usługa niezbędna z punktu widzenia osób starszych, prowadzących jednoosobowe gospodarstwa domowe, nie mających rodziny „na miejscu” – takie osoby powinny być traktowane priorytetowo;
- usługa sprzątania – usługa polegająca na zapewnianiu czystości w mieszkaniach i domach osób wymagających wsparcia, ewentualnie z uwzględnieniem prac porządkowych przy grobach bliskich osób, bo jest to istotne z ich punktu widzenia, a sami często nie mogą tego zrobić;
- usługi rehabilitacyjne – mieszkańcy wskazują na ich niedostatek. Ważne byłoby zapewnienie usług bezpośredniej pracy z rehabilitantem, w tym w okresie szpitalnym, ale również warto rozważyć utworzenie wypożyczalni sprzętu rehabilitacyjnego;
- usługi poradnictwa specjalistycznego – dostosowane do indywidualnych potrzeb, wstępnie zdiagnozowano potrzebę poradnictwa logopedycznego, psychiatrycznego, psychotraumatologicznego;
- mobilne usługi pielęgnacyjne (np. kosmetyczne, podologiczne, fryzjerskie) – ważne z uwagi na samotność mieszkańców w starszym wieku i osób z niepełnosprawnościami, a także trudności w dojeździe do miejsc świadczenia takich usług;
- rozwijanie oferty aktywności osób starszych, w tym w oparciu o istniejące ośrodki wsparcia, ale także inne formy, w tym np. kluby seniora czy kluby aktywności międzypokoleniowej.

Ciekawym pomysłem jest ponadto utworzenie sklepu społecznego – jest to pomysł osób zaangażowanych w pracę w obszarze usług społecznych w gminie. Warto tu wskazać, że dominującym powodem korzystania przez mieszkańców z pomocy społecznej jest ubóstwo. Co prawda nie występuje samodzielnie jako powód udzielania pomocy, jednak jego skala może tu być istotna. Również sami mieszkańcy w badaniu ankietowym wskazywali na trudności

finansowe, szczególnie osób starszych i osób z niepełnosprawnościami. Ponadto aktualnie rozwijane są działania w obszarze ekologii i ochrony środowiska, a sklep społeczny będzie podmiotem w duchu gospodarki obiegu zamkniętego. W ramach CUS może być utworzony i wdrożony jako usługa z obszaru pomocy społecznej.

Ważne jest również szkolenie i doskazywanie kadr realizujących usługi społeczne, służące zwiększaniu jakości świadczonych usług, a także szkolenia i inne formy wsparcia dla opiekunów nieformalnych osób wymagających wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, w tym w obszarze pielęgnacji, dietetyki itp.

Wskazane powyżej usługi nie stanowią katalogu zamkniętego, są jedynie przykładami usług rekomendowanymi do realizacji na podstawie wyników przeprowadzonych badań. Wprowadzanie nowych usług społecznych będzie procesem, uwzględniającym aktualne uwarunkowania, a także rozeznania potrzeb prowadzone przez pracowników. Istotny jest też aktualny potencjał wspólnoty samorządowej do realizacji usług społecznych. Wyraża się on w aktywności i zasobach jednostek organizacyjnych gminy i innych instytucji, a także w funkcjonowaniu, aktywności i chęci współpracy podmiotów ekonomii społecznej. Gmina potencjał posiada w obu tych sferach. W przypadku organizacji pozarządowych warto już na etapie przygotowania do przekształcenia w CUS, rozmawiać o możliwościach w zakresie świadczenia konkretnych usług. Pozwoli to organizacjom przygotować się na ich realizację – znaleźć kadrę, przeprowadzić szkolenia czy pozyskać środki na tworzenie miejsc pracy w ramach Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej. Będzie to służyło podjęciu skutecznej i efektywnej współpracy na rzecz rozwoju usług społecznych i dobrej jakości życia mieszkańców.

Spis tabel i wykresów

Tabela 1. Wybrane dane dotyczące ludności Gminy Stara Kiszewa w latach 2022-2024	14
Tabela 2. Wskaźniki obciążenia demograficznego ludności Gminy Stara Kiszewa w latach 2022-2024	15
Tabela 3. Osoby i rodziny korzystające z pomocy społecznej w Gminie Stara Kiszewa w latach 2022-2024	16
Tabela 4. Powody przyznawania pomocy społecznej w Gminie Stara Kiszewa w latach 2022-2024	17
Tabela 5. Dlaczego nie chcesz mieszkać w gminie?	20
Tabela 6. Co mogłoby zatrzymać Cię w gminie?	21
Tabela 7. Jak ocenia Pan/i skalę występowania poniższych problemów społecznych w gminie?	21
Tabela 8. Jakim osobom i grupom społecznym najtrudniej żyje się w gminie?	22
Tabela 9. Jakich problemów/trudności życiowych, w Pana/i opinii najczęściej doświadczają rodziny w gminie?	22
Tabela 10. Typy rodzin objętych pomocą społeczną w Gminie Stara Kiszewa w latach 2022-2024	24
Tabela 11. Jakie kierunki działań uważają Państwo za najważniejsze w najbliższych latach w Gminie w zakresie wsparcia rodzin z dziećmi?	26
Tabela 12. Czy uczęszczasz na dodatkowe zajęcia np. muzyczne, sportowe, plastyczne, wyrównawcze organizowane w szkole lub poza szkołą?	27
Tabela 13. Jakie formy aktywności dla młodzieży powinny być organizowane w gminie?	27
Tabela 14. Jakie negatywne zjawiska odnoszące się do dzieci i młodzieży dostrzega Pan/i najczęściej w gminie?	28
Tabela 15. Osoby dorosłe zaliczone do stopnia niepełnosprawności prawomocnym orzeczeniem w latach 2022-2024	30
Tabela 16. Osoby dorosłe zaliczone do stopnia niepełnosprawności według przyczyny w latach 2022-2024	30
Tabela 17. Jakich barier i problemów najczęściej doświadczają osoby starsze w gminie?	32
Tabela 18. Jakich barier i problemów najczęściej doświadczają osoby z niepełnosprawnościami w gminie?	33
Tabela 19. Jakie kierunki działań uważają Państwo za najważniejsze w najbliższych latach w gminie w zakresie wsparcia osób starszych, osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin?	33
Wykres 1. Ludność Gminy Stara Kiszewa według ekonomicznych grup wieku w latach 2022-2024 (w %)	15
Wykres 2. Jak ocenia Pan/i aktualne warunki życia mieszkańców gminy?	19
Wykres 3. Jak oceniasz warunki życia mieszkańców gminy?	19
Wykres 4. Czy planujesz w przyszłości mieszkać w gminie?	20
Wykres 5. Rodziny z dziećmi w Gminie Stara Kiszewa według Narodowego Spisu Powszechnego 2021	23
Wykres 6. Struktura rodzin z dziećmi korzystających z pomocy społecznej w Gminie Stara Kiszewa w 2024 roku	24
Wykres 7. Liczba rodzin korzystających ze wsparcia z tytułu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych w latach 2022-2024	25
Wykres 8. Liczba rodzin korzystających ze wsparcia z tytułu potrzeby ochrony macierzyństwa w latach 2022-2024	25
Wykres 9. Liczba rodzin korzystających ze wsparcia z tytułu niepełnosprawności w latach 2022-2024	31
Wykres 10. Liczba rodzin korzystających ze wsparcia z tytułu długotrwałej lub ciężkiej choroby w latach 2022-2024	31